



Projektas „Mokyklų bibliotekų darbuotojų kompetencijų tobulinimas, taikant šiuolaikines priemonės“  
(Nr. VP1–2.3-ŠMM-04-V-03–001)

## **METODINĖ MEDŽIAGA**

### **Bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių ir kitų mokymo priemonių turinio vertinimo aspektai**

Tiekėjas: VšĮ Šiuolaikinių didaktikų centras

Vilnius  
2014

## Turinys

Įvadas .....	2
I. TEORINĖ DALIS.....	4
1. Vadovėlių vertinimo retrospektyva ir perspektyva: kryptys, tendencijos, iššūkiai .....	4
2. Vadovėlių vertinimo kriterijai, strategijos ir metodai .....	11
3. Skaitmeninių vadovėlių ir kitų skaitmeninių mokymo priemonių vertinimas .....	20
II. PRAKTINĖ DALIS.....	28
1. Mokytojų, tėvų ir mokinių apklausa apie skirtingus vadovėlių kokybės aspektus .....	28
2. Vadovėlių analizė: vertinimo kriterijai ir pavyzdžiai.....	29
3. Vadovėlių vertinimas atsižvelgiant į bendrąsias kompetencijas .....	52
Naudota literatūra.....	63

## Ivadas

Metodinė medžiaga *Bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių ir kitų mokymo priemonių turinio vertinimo aspektai* skirta vadovėlių ir kitų mokymo priemonių vertintojams. Teorinėje dalyje aptariamos vadovėlių vertinimo kryptys, tendencijos, iššūkiai. Trumpai apžvelgiama Lietuvos patirtis vadovėlių vertinimo srityje. Analizuojami tyrimai apie vadovėlių vertinimo įvairiose pasaulio šalyse bei PISA tyrimų rezultatų tarpusavio ryšį. Aptariama konkrečių vadovėlių vertinimo sistemos pavyzdžių, pirmiausia, Slovakijos, kurioje, kaip ir Lietuvoje, egzistuoja vidutinė valstybės įtaka vadovėlių leidybai ir vertinimui. Kita šalis su silpnesne valstybės įtaka vadovėlių leidybai – Kanada. Šios šalys pasirinktos dėl to, kad jų netenkino tarptautinių tyrimų rezultatai mokinių pasiekimų srityje ir viena iš pasirinktų priemonių buvo vadovėlių kokybės gerinimas nustatant vertinimo kriterijus. Pateikiama vadovėlių vertinimo strategijų, skirtingų vertinimo kriterijų ir metodų. Aptariamos trys vadovėlių kokybės sritys: vadovėlio turinys, taikoma pedagogika ir vadovėlio dizainas. Nors vadovėlio turinys ir taikoma pedagogika paprastai įvardijami kaip svarbiausi ir pagrindiniai vadovėlio, kurio paskirtis padėti mokiniui mokytis, aspektai, reikia pastebėti, jog ne mažiau svarbus yra vadovėlio dizainas. Vadovėlio dizainas gali sustiprinti mokymosi procesą arba jam trukdyti. Kaitiekstai sunkiai perskaitomai, pateikta vaizdinė informacija nepadaeda mokiniams suprasti teksto ar temos, o išdėstymas painus, sunku mokytis savarankiškai. Atskirai pristatomi skaitmeninių vadovėlių ir kitų skaitmeninių mokymosi priemonių išskirtiniai vertinimo aspektai. Supažindinama su Kanadoje bei kai kuriose JAV valstijose taikomu Mokymosi objektų vertinimo instrumentu (The Learning Object Review Instrument (LORI)).

Viena iš vadovėlių vertinimo strategijų – suinteresuotų vartotojų (mokytojų, tėvų ir mokinių) apklausa apie skirtingus vadovėlių kokybės aspektus. Praktinėje dalyje siūloma J. McCall parengta anketa, tinkama tokiai apklausai. Dar viena vadovėlių vertinimo strategija – vadovėlių analizė. Šioje metodinėje medžiagoje pateikiami Geriausio Europos vadovėlio apdovanojimų (*Best European Schoolbook Awards*) konkurso vertinimo kriterijai ir apdovanojimus laimėjusių vadovėlių vertinimo pavyzdžiai (seminaro, kuriam skiriama ši metodinė medžiaga, dalyviams bus pateikti ir šie vadovėliai). Svarbiausias tikslas Lietuvoje – bendrųjų ir esminių dalykinių kompetencijų ugdymas. Siekiant įvertinti vadovėlių ir kitų

mokymo priemonių turinio tinkamumą, kai ugdymo tikslai orientuoti į kompetencijas, metodinėse pateikiami Ugdymo plėtotės centre parengti vadovėlių vertinimo kriterijai. Pagal šiuos vertinimo kriterijus pateikiami užduočių vertinimo pavyzdžiai.

## I. TEORINĖ DALIS

### 1. Vadovėlių vertinimo retrospektyva ir perspektyva: kryptys, tendencijos, iššūkiai

Tarptautinė vadovėlių vertinimo patirtis nėra labai sena. Pasaulyje vadovėlių vertinimo sistemos kito nuo reikalavimų vadovėlių pigumui ir prieinamumui iki to, kad svarbiausiu vertinimo aspektu tapo vadovėlio kokybė – daugiau dėmesio imta skirti vadovėlio turiniui, kurio konstruktas dėliojamas teminiu ar chronologiniu pagrindu ir kuris turi atitikti tam tikrus kriterijus, iš kurių svarbiausi yra mokymosi tikslai. Keliamas klausimas, ar pakankamai išsamus vadovėlio turinys vertinant jį pagal mokymo programą, ar jame nėra klaidų, ar jis šiuolaikiškas, pakankamai naujas, ar jame pateikiama naujausia informacija. Atsiranda skaitmeniniai vadovėliai, kuriuose informaciją galima keisti greičiau. Vadovėliuose imta atsisakyti stereotipų, subtiliai išvengiant socialinių ir religinių prieštarų. Atsižvelgiama, kaip vadovėlis aprėpia ir tas vietas, kuriose gyvena vaikai (miesto ir kaimo, turtingųjų ir neturtingųjų ir pan.). Tikimasi, kad vadovėliai atspindės realias aplinkos situacijas. Kalbant apie vadovėlio kokybę svarbūs trys jo vertintojai: mokiniai, mokytojai ir švietimo politikai. Mokiniui vadovėlis turėtų padėti ruošti pamokoms, mokytis savarankiškai. Kai kuriose šalyse norima, jog vadovėliai atlieptų šalies, o ne regiono interesus, tačiau vadovėlis turėtų būti panaudojamas siekiant praplėsti mokinių pasaulėvoką, pasaulėžiūrą. Mokytojai suinteresuoti, kad vadovėliuose mokymosi sistema turėtų būti pagrįsta mąstymu, o ne mokymusi atmintinai, švietimo politikams yra svarbi ir vadovėlių kaina bei įperkamumas. Geras vadovėlis neužtikra mokymosi sėkmės, jis turi būti gero mokytojo rankose.

Lietuvoje vadovėliai yra pripažinta ir populiari mokymo priemonė, kurios rengimui ir kokybeikuriant naują Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos ugdymo turinį nuo pat Lietuvos švietimo reformos pradžios buvo skiriamas ypatingas dėmesys. Iki šiol Lietuvoje vadovėlio vaidmuo nėra suabsoliutinamas, vadovėlis traktuojamas ne kaip vienintelė mokymo priemonė, tačiau reikia pasakyti, jog pagrindinė, nors ir dažniausiai išleidžiama su ją papildančiomis priemonėmis (mokytojo knyga, pratybų sąsiuviniais).

Didžiausias dėmesys vertinant vadovėlį skiriamas vadovėlio turinio bei metodinės jo sąrangos klausimams. Keliamas atitikimo Lietuvos pagrindinio ir pradinio ugdymo

bendrosioms programoms (toliau – Bendrosios programos) reikalavimas. 2003 m. parengtoje vadovėlių sampratoje pabrėžta, kad vadovėlis pirmiausiai yra skirtas mokiniui ir jame pateikta medžiaga, jo metodinė struktūra bei informacinė sistema turėtų būti pritaikyta savarankiškam mokymuisi, pateiktą medžiagą nurodoma vertinti dalykiniu, pedagoginiu ir psichologiniu aspektais (Jašinauskas, 2013). Nuo 2008 metų atnaujinus Bendrąsias programas joseišliko nuostata, jog vadovėlis yramokiniui skirta priemonė, vadovėlio funkcijos ir reikalavimai turiniui imti sieti su esminių dalykinių ir bendrųjų kompetencijų ugdymu. Vertinant vadovėlių ar jų komplektų turinį didžiausias dėmesys yra skiriamas nustatyti, ar jame pateikta medžiaga pritaikyta mokinių mokėjimui mokytis. Ugdymo turinio sampratą, kurio dalimi yra ir vadovėliai bei kitos mokymo priemonės, Lietuvos Respublikoje apibrėžia 2011 m. atnaujintas Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2011): „ugdymo turinį sudaro tai, ko mokoma ir mokomasi, kaip mokoma ir mokomasi, kaip vertinama mokinių pažanga ir pasiekimai, kokios mokymo ir mokymosi priemonės naudojamos“. Švietimo įstatymo 4 straipsnio 2 dalis nusako ugdymo turinio kūrimą ir atnaujinimą: „ugdymo turinys kuriamas šio įstatymo 3 straipsnyje nurodytiems švietimo tikslams įgyvendinti. Konkretus ugdymo turinys kuriamas ir sistemingai atnaujinamas atsižvelgiant į atitinkamos grupės ar tipo mokyklai keliamus ugdymo, mokymo ir studijų tikslus, besikeičiančios socialinės ir kultūrinės aplinkos lemiamus Lietuvos visuomenės poreikius, vietos ir mokyklos bendruomenės reikmes, taip pat mokinių ir studentų turimą patirtį, ugdymosi poreikius ir interesus“. Šios abi straipsnio dalys nusako ir būtinus reikalavimus ir rengiant mokymo priemones (kartu ir vadovėlius) bendrojo ugdymo mokyklai: „šio straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodytų reikalavimų laikomasi rengiant ikimokykliniam, priešmokykliniam ugdymui, bendrajam ugdymui, profesiniam mokymui, studijoms aukštosiose mokyklose skirtas švietimo programas ar jų modulius, ugdymo planus ar studijų kryptių reglamentus, mokymosi pasiekimų patikrinimo programas, vadovėlius, kitas mokymo priemones, papildomą ugdymo medžiagą.“ Šie įstatymo straipsniai numato reikalavimą atnaujinti vadovėlius, kai išskyla būtinybė, todėl Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos vadovėliai turi būti atnaujinami nuo tada, kai įsigaliojo Bendrosios programos (2008), atsižvelgiant į Švietimo įstatyme numatytus švietimo tikslus. Atsižvelgiant į šiuos tikslus turėtų būti pakoreguotas ir „Bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių turinio vertinimo aprašas“, ypač – 2.4.dalis, „Vadovėlio medžiagos tinkamumas vertybinėms nuostatomis ugdyti(s)“, nes jame aprašyti kriterijai gerokai žemesni nei įvardinti Lietuvos Respublikos švietimo tikslai.

2012 m. Ugdymo plėtotės centro parengtose „Vadovėlių ir kitos mokymosi medžiagos pritaikymo kompetencijoms ugdyti metodinėse rekomendacijose“ plėtojamos idėjos apie

vadovėlių kaip priemonę, kuri, būdama spausdinta ar skaitmeninė, turi būti pritaikyta mokiniams individualiai ar su kitais plėtoti kompetencijas, vadovėlis turįs sudaryti sąlygas plėtoti mokymąsi, kuris aprėptų bei sujungtų įvairių šaltinių informaciją (Jašinauskas, 2013). Taigi yra tikimasi, kad vadovėlyje bus pateikiama mokymuisi metodika, bei pateikiamos nuorodos į kitus informacijos ir mokymosi šaltinius.

Nors šiandieninė Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos vadovėlių rinka reglamentuojama: yra nurodomi rekomenduojami išigyti vadovėliai, nustatytos jų vertinimo procedūros bei reikalavimai vadovėliams, tai neužtikrina vadovėlių kokybės, kuriai vis daugiau imta reikšti priekaištų tiek iš politikų, visuomenės, mokinių ir tėvų, tiek ir iš mokytojų pusės. Tai lėmė ne tik žemėjantys vertinimo kriterijai, bet ir vis prastėjantys Lietuvos mokinių pademonstruoti mokymosi pasiekimai tarptautiniuose TIMMS, PIRLS ir PISA tyrimuose. Prastėjančius mokinių pasiekimus rodo ir nacionalinių tyrimų tendencijos, kurios atspindi bendrą mokinių pasiekimų žemėjimo tendenciją. Tarptautinių mokinių pasiekimų tyrimų rezultatai šalims parodo jų švietimo sistemos kokybę. Po tyrimų rezultatų paskelbimo, analizuodamos švietimo situaciją, šalys svarsto ir vadovėlių kokybės bei iš to išplaukiančius jų vertinimo ir tvirtinimo politikos klausimus. Pavyzdžiui, Slovakijos rezultatai PISA tyrimuose ir jų palyginimas su kitomis šalimis sukėlė diskusiją šioje šalyje apie šios šalies švietimo kokybę. Didesnis dėmesys buvo atkreiptas ir į vadovėlių kokybę bei naujos vadovėlių politikos kūrimą. Nacionalinis švietimo institutas ir Atvirasis visuomenės institutas pradėjo vykdyti ilgalaikį projektą „Vadovėlių politika Slovakijoje“, kurio pagrindinis tikslas buvo pasiūlyti naują vadovėlių politiką bei strategijas vadovėlių kokybei gerinti. Antrojo projekto etapo metu buvo parengta nauja vadovėlių tvirtinimo ir įvertinimo sistema (Nogova, Huttova, 2006).

Ar šalyje pasirinkta politika dėl formalios vadovėlių vertinimo sistemos ar tokios sistemos nebuvimas turi įtakos mokymosi rezultatams? Į klausimą, kodėl vienos šalys turi vadovėlių vertinimo sistemas, o kitos ne, nėra vienareikšmiško atsakymo. Kai kuriose šalyse vadovėlių vertinimo ir jų tvirtinimo sistemos naudojamos siekiant įgyvendinti tėvų, kartu ir visos visuomenės teisę į kokybišką vaikų ugdymą, manant, kad valstybės pareiga tai užtikrinti. Kitose šalyse vadovėlių vertinimo sistemos tikslas yra užtikrinti, kad jie apimtų nacionalinę mokymo programą (Wilkens, 2011).

Pasak G. Valverde, L. J. Bianchi ir kt. (2002), šalyse, kuriose nėra formalios vadovėlių vertinimo sistemos, teigiama, kad tik mokytojai gali geriausiai nuspręsti, kas tinka jų mokiniams, o kas ne. Tai apima ir vadovėlių parinkimą, jų pritaikymą ir naudojimą ugdymo

procesu. Tačiau šiuo atveju reikia atitinkamos kvalifikacijos ir kompetencijos mokytojų, kad jie gebėtų tai padaryti.

Vadovėlių vertinimas priklauso ir nuo šalies politinės sistemos, kuri apsprendžia ir švietimo politiką.

M. Repoussi ir N. Tutiaux-Guillon (2010) išskyrė vadovėlių vertinimo sistemas pagal tai:

- ar yra formalus vadovėlių vertinimas šalyje ar ne;
- ar vertinimas yra privalomas, ar rekomenduojamojo pobūdžio;
- ar yra nustatytas skirtingų vadovėlių skaičius kiekvienam dalykui, iš kurių mokykloms yra leidžiama rinktis.

Remiantis minėtais trimis aspektais autoriai išskiria penkias skirtingas vadovėlių tvirtinimo sistemų rūšis arba modelius (1 pav.):



**1 pav.** Vertinimo sistemų modeliai (Repoussi, Tutiaux-Guillon, 2010)

Vadovaudamasi šiais vadovėlių vertinimo sistemų modeliais H. J. Wilkens (2011) atliko tyrimą apie šalyje taikomą vadovėlių vertinimo sistemas bei PISA tyrimų rezultatų tarpusavio ryšį. 1 lentelėje pateikiamas autorės atliktas šalių suskirstymas pagal šalyje galiojančią vadovėlių vertinimo sistemos modelį.

**1 lentelė.** Šalių pasiskirstymas pagal vadovėlių vertinimo sistemos modelius

A modelis	B modelis	C modelis	D modelis	E modelis
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------

(nėra įtakos)	(stipri įtaka)	(vidutinė įtaka)	(silpna įtaka)	(mišri įtaka)
Airija	(Serbija)	(Serbija)	Kanada	Azarbaidžianas
Anglija		Austrija		Brazilija
Australija		Čekija		JAV
Danija		Čilė		N. Zelandija
Estija		Japonija		
Italija		Kinija		
Norvegija		Kroatija		
Olandija		Latvija		
Suomija		Lenkija		
Švedija		Lietuva		
		Prancūzija		
		Singapūras		
		Slovakija		
		Slovėnija		
		Turkija		
		Vengrija		
		Vokietija		

Tyrimo metu palyginta konkrečioje šalyje galiojanti vertinimo sistema bei tos šalies PISA (2009) tyrimo rezultatai. Lygindama visų modelių rezultatus autorė nustatė, jog vidutiniai visų dalykų rezultatai yra aukštesni A modelyje (nėra šalies įtakos) ir D modelyje (silpna šalies įtaka). H. J. Wilkens pabrėžia, jog vadovėlių svarba mokinių pasiekimams yra didesnė tose šalyse, kuriose mokytojai yra mažiau kvalifikuoti, nei tose šalyse, kur mokytojai yra itin išsilavinę, kaip pavyzdžiui, Suomija, kurios PISA rezultatai geriausi Europoje. Nenustatyta, kurie kriterijai svarbesni: autorė neįžvelgia didelio skirtumo, tarp to, ar didesnis dėmesys skiriamas kriterijams, susijusiems su turiniu (programos padengimas), ar kriterijams, susijusiems su taikoma pedagogika. Darydama išvadą, kad vadovėliai yra labai svarbūs mokytojams ir ugdymui, todėl pabrėžtinai kokybiškų vadovėlių (popierinių ir skaitmeninių) poreikis, H. J. Wilkensteigia, kad vadovėlių tvirtinimo ir vertinimo sistemos yra reikalingos norint pasiekti šį tikslą.

Aptarkime porą konkrečių vadovėlių vertinimo sistemos pavyzdžių, egzistuojančių čia išvardintose šalyse: pirmiausia, Slovakijoje, atliktame tyrime įvardijamoje tarp C modelio šalių (kaip ir Lietuva), kuriose egzistuoja vidutinė valstybės įtaka vadovėlių leidybai ir vertinimui.

**Slovakijos patirtis.** Slovakijoje parengti vertinimo kriterijai ir metodai, taikomi nuo 2006 metų. Rengiant vadovėlių vertinimo kriterijus pirmiausia buvo apibrėžta vadovėlių kokybė remiantis socialiniais poreikiais, bendrais švietimo tikslais bei naujausiomis pedagoginėmis ir psichologinėmis mokymosi teorijomis (Nogova, Huttova, 2006).

Apibrėžiant vadovėlių vertinimo kriterijus buvo išskirtos šešios pagrindinės vertinimo kategorijos: atitikimas pagrindiniams švietimo dokumentams; asmens ugdymas; turinio parinkimas; socialinis teisingumas; metodologija; vaizdinis išdėstymas.

Vertindamas vadovėlių kokybę Slovakijos Nacionalinis švietimo institutas atsižvelgia į tai, kiek jie atlieka tokias funkcijas/vaidmenis: teikti tinkamą informaciją, pripažinti ir skatinti skirtingus požiūrius, motyvuoti mokinius mokytis, ugdyti mokinių socialinius gebėjimus, ugdyti asmenines kompetencijas, ugdyti įvairius mokymosi požiūrius, skatinti savarankišką mokinių mokymąsi, pateikti instrukcijas pamokoms, skatinti vertinimą ir įsivertinimą.

Pagal kategorijas išskirti atitinkami **vadovėlių vertinimo kriterijai**:

- **1 kategorija** „Atitikimas pagrindiniams švietimo dokumentams” apima tokius kriterijus: atitikimas mokymo programai, loginei dalyko struktūrai ir kurso standartams (iš viso 17 taškų).
- **2 kategorija** „Asmens ugdymas – vertybės, kompetencijos ir gebėjimai” apima tokius kriterijus: pagrindinių mokinių gebėjimų ugdymas, mokinių integravimas į platesnę visuomenę ir dalyko nauda kasdieniame gyvenime (iš viso 18 taškų).
- **3 kategorija** „Turinio parinkimas” apima tokius kriterijus: techninis ir faktinis informacijos tikslumas, turinio raiška atsižvelgiant į dalyką, pusiausvyra tarp pagrindinio ir papildomo turinio (iš viso 18 taškų).
- **4 kategorija** „Metodologija” apima tokius kriterijus: stilistinė teksto charakteristika, turinio prieinamumo metodai, ugdomojo turinio pateikimas atsižvelgiant į mokymą ir mokymąsi, klausimų ir užduočių formulavimas ir sistema (iš viso 24 taškai).
- **5 kategorija** „Grafinis išdėstymas” apima tokius vertinimo kriterijus: grafinis teksto pateikimas, aiškus ugdomojo turinio išdėstymas, iliustracijų ir teksto suderinamumas, iliustracijų kokybė atsižvelgiant į motyvaciją ir jų estetinę vertę (iš viso 17 taškų).
- **6 kategorija** „Socialinis teisingumas” apima vieną kriterijų – pagarbą socialiniam teisingumui (pagarbos visiems visuomenės nariams užtikrinimas) (iš viso 7 taškai).

Didžiausias galimų surinkti taškų skaičius yra 100. Tam, kad vadovėlio kokybė būtų įvertinta teigiamai, jis kiekvienoje kategorijoje turi pasiekti 60 proc. lygį. Siekiant nustatyti apibrėžtų kriterijų validumą ir patikimumą jie buvo įvertinti ugdymo ekspertų, mokytojų ir atskirų dalykų specialistų (buvo taikyti ekspertų analizės, apklausos, interviu ir jau išleistų vadovėlių testavimo metodai). Įvairių taikytų metodų visuma patvirtino aukštą nustatytų kriterijų validumą ir patikimumą. Kriterijus vertinusių ekspertų teigimu, tai naudingas

instrumentas, leidžiantis objektyviau įvertinti vadovėlių kokybę bei atlikti kompleksinį visų vadovėlio aspektų vertinimą (Nogova, Huttova, 2006).

**Kanados patirtis.** Nors Kanada įvardijama tarp D modelio šalių, turinčių silpną valstybės įtaką vadovėliams ir jų vertinimui, tačiau reiktų pažymėti, jog šios šalies didžiausioje ir daugiausia gyventojų turinčioje Ontarijo provincijoje, egzistuoja gana griežta vadovėlių tvirtinimo tvarka. 2006 m. Ontario švietimo ministerija priėmė Vadovėlių tvirtinimo gaires, kuriomis vadovaujantis turi būti patvirtinti visi vadovėliai ir mokymo priemonės, naudojamos Ontario mokyklose (Guidelines for Approval of Textbooks, 2006). Vadovaujantis šiose gairėse įtvirtintais vertinimo kriterijais, švietimo ministras patvirtina vadovėlių sąrašą, iš kurio mokyklų tarybos gali rinktis mokymo priemones ir jas naudoti mokykloje. Vadovėlių tvirtinimo gairėse išskirti tokie **vadovėlių vertinimo kriterijai:**

### 1. Turinys:

- *Kokybė* (turinys turi būti logiškas, pagrįstas, aktualus ir šiuolaikinis. Informacija turi būti pateikta išsamiai ir atitikti klasės bei dalyko, kuriam ji skirta, lygį bei remtis ankstesnėmis mokinių žiniomis ir gebėjimais. Vaizdinė informacija, tokia kaip grafikai, diagramos, nuotraukos ar iliustracijos turi būti naudojamos tinkamai ir padėti mokiniams gilinti turinio supratimą).
- *Technologijų naudojimas* (turinys turi atspindėti technologijų naudojimą ir suteikti mokiniams galimybę jomis naudotis ir ugdytis technologijų naudojimo gebėjimus).
- *Sveikata ir saugumas* (turi būti skirtas pakankamas dėmesys saugumui ir sveikatai pateikiant su tuo susijusius įspėjimus ir informaciją; žmonės turi būti vaizduojami mokymosi, darbo ir žaidybinėse situacijose; mokymosi veiklos turi būti tinkamos mokinių sveikatos ir saugumo supratimui ugdyti).
- *Atsakomybė už aplinką* (turinyje turi atsispindėti aplinkosaugos principai ikimokyklinio, pradinio ar vidurinio ugdymo kontekste).
- *Kalbos lygis* (vartojama kalba turi būti tinkama to amžiaus mokiniams, kuriems mokymo priemonė yra skirta. Medžiaga ir tekstai turi būti parašyti mokymosi sričiai ar dalykui tinkamu stiliumi. Kalba, simboliai ar sąvokos, būdingos konkrečiam dalykui, turi būti naudojamos tokiuose kontekstuose, kuriuos mokiniai galėtų suprasti).

- *Mokymo ir vertinimo strategijos* (turinyje turi būti naudojamos įvairios mokymo strategijos ir mokymosi stiliai. Veiklos turi būti tinkamos žinių ir gebėjimų, aprašytų ugdymo programoje, ugdymui ir atitikti mokymosi lūkesčius. Veiklos taip pat turi suteikti galimybes mokiniams įsitraukti į aukštesnio mąstymo procesus ir problemų sprendimą, taikyti sąvokas bei išreikšti savo supratimą. Turėtų būti įvairių užduočių – atvirojo tipo užduotys, mokytojo skiriamos užduotys ir užduotys, kurias mokiniai gali atlikti savarankiškai. Turinys ir veiklos turi būti tinkamos įvairios kilmės ir skirtingų gebėjimų mokiniams. Turėtų padėti mokiniams susikurti ryšius dalyko rėmuose ir tarp skirtingų dalykų bei visuomenės ir aplinkos. Ryšiai tarp mokymo strategijų ir vertinimo turėtų būti prasmingi ir turėtų atitikti dalyko vertinimo strategijas).
- *Šališkumas* (turinyje neturi būti diskriminuojama rasiniu, etnokultūriniu, religiniu, lyties, amžiaus, neįgalumo, seksualinės orientacijos, socioekonominiu, profesijos, politiniu, narystės tam tikroje grupėje pagrindu. Medžiagoje turi būti pateikiamas daugiau nei vienas požiūris, neturi būti diskriminacinio, konkurencinio ar netinkamo pobūdžio kalbos, nuotraukų ir iliustracijų).

## 2. Formatas:

- *Tinkamumas mokinių naudojimui* (vadovėliai pirmiausia turi būti skirti naudotis mokiniams, o ne mokytojams. Išdėstymas turi būti logiškas ir paprastas, kad būtų lengva mokymo priemone naudotis).
- *Tvirtumas* (vadovėliai turi būti parengti iš aukštos kokybės medžiagos, kad nenusidėvėtų nuo dažno naudojimo. Spausdinta medžiaga turi būti tokio dydžio, svorio ir formos, kad ją galima būtų lengvai nešiotis be didelės rizikos jai pakenkti ar sugadinti) (Mahmood, 2011).

## 2. Vadovėlių vertinimo kriterijai, strategijos ir metodai

J. Mikk (2002) išskiria tris vadovėlių vertinimo strategijas:

- **Mokytojų, tėvų ir mokinių apklausa apie skirtingus vadovėlių kokybės aspektus.** Šį metodą lengva įgyvendinti keliant įvairius klausimus apie vadovėlių kokybės aspektus.

Tačiau skirtingi ekspertai gali skirtingai įvertinti vadovėlių, todėl tokie vertinimai gali būti abejotinos reikšmės.

- **Vadovėlių analizė.** Ją sudaro tam tikrų vadovėlių savybių skaičiavimas pagal nustatytas griežtas taisykles. Šią analizę dažnai galima kompiuterizuoti bei vykdyti prieš pradėdant naudoti vadovėlius mokyklose. Tačiau gali būti sudėtinga nustatyti griežtas taisykles, pagal kurias reiktų skaičiuoti vadovėliams būdingas savybes.

M. Tholey ir G. Rijlaarsdam (2002) išskiria **kiekybinius ir kokybinius vadovėlių analizės metodus**. **Kokybiniai metodai** ypač naudingi analizuojant prasmės aspektus, tokius kaip ugdymo reikšmė, kitoniškumas, stereotipai, kuriuose paslėptas ugdymo turinys turi tokį stiprų mokinių nuostatomis ir sąmoningumui kaip ir aiškūs tekstai bei paveikslėliai. Šie autoriai kaip kokybinį metodą naudoja *Delphi* procedūrą. **Kiekybiniai metodai** gali būti naudojami tais atvejais, kai yra įmanoma sukurti griežtas taisykles, kurios apimtų skirtingų vertinimo aspektų skaičiavimą (pratimų rūšis, paveikslų įvairovę, pažymėtužodžių tekstuose naudojimą ir t. t.).

- **Eksperimentinis vertinimas**, kurio rezultatai yra patikimiausias vadovėlio efektyvumo rodiklis, tarnauja kaip pagrindas pagrindžiant kitus vadovėlių vertinimo metodus.

Eksperimentinis vadovėlių palyginimas paremtas kai kuriais vadovėlių efektyvumo indikatoriais, kurių reikšmės priklauso nuo šių veiksnių:

- Mokinių gebėjimų, motyvacijos, ankstesnių žinių ta tema ir t. t.
- Mokytojų profesinės kompetencijos, požiūrio į mokymą ir t. t.
- Vadovėlių turinio, suprantamumo, iliustracijų, mokymo metodikos ir t. t.
- Testų, skirtų vertinimui klausimų sunkumo, laiko, skirto atsakyti ir t. t.

Pasak A. Reints (2002), vadovėlių vertinime dažniausiai išskiriamos **trys kokybės sritys**: vadovėlio turinys, taikoma pedagogika ir vadovėlio dizainas bei pateikimas. Kiekviena iš šių sričių susideda iš trijų taip vadinamų vadovėlių atliekamų mokymosi funkcijų:

- Turinys:
  - turinio pasirinkimas;
  - turinio išdėstymas;
  - turinio modalumas.
- Taikoma pedagogika:
  - mokymo strategijos;
  - didaktinė veikla;

- mokymosi proceso reguliavimas.
- Dizainas ir pateikimas:
  - tekstų perskaitomumas;
  - vizualinės informacijos funkcionalumas;
  - išdėstymas.

## **Turinys**

Kuriant ar vertinant vadovėlius turinys vaidina esminį vaidmenį. Vertinant vadovėlių turinį reiktų atkreipti dėmesį į:

- **turinioparinkimą**, mokymosi tikslus ir tai, ar vadovėlio turinys suderintas su mokinių jau turimomis žiniomis ir interesais ir ar jis atitinka ugdymo programą;
- **turinioišdėstymą**, t. y. ar tarp skirtingų vadovėlio dalių yra pakankamas jungiamasis ryšys;
- **turiniomodalumo** pasirinkimas, t. y. ar turinys išdėstytas taip, kad besimokantieji galėtų naudoti skirtingus pojūčius (daugiau tinkamas vertinant skaitmenines mokymo priemones).

**Turinio parinkimas.** Vertinant vadovėlių turinį mokymosi tikslai vaidina svarbų vaidmenį. Be to, turinyje turėtų atsispindėti ankstesnės mokinių žinios bei interesai ir būti numatytos galimybės su juo susitapatinti.

*Ankstesnės žinios.* Svarbu, jog vadovėlio turinys būtų susijęs su ankstesnėmis mokinių žiniomis. Tai padeda jį geriau suprasti.

*Interesai.* Vadovėliai, kurių turinys yra įdomus mokiniams, daro teigiamą įtaką jų mokymosi rezultatams. Įdomi medžiaga motyvuoja mokinius skaityti, o tai daro poveikį jų supratimui, todėl mokiniai pasiekia aukštesnių mokymosi rezultatų. Susidomėjimas pritraukia mokinių dėmesį ir stimuliuoja atmintį. Jis padeda mokymuisi, padidina supratimą ir skatina protines pastangas bei asmeninį įsitraukimą. Tačiau, kita vertus, kai pateikta medžiaga paliečia mokinius emociškai, jie kaip tik gali būti atitraukti nuo esmės, o ne būti sudominti. Susidomėjimas ir įdomumas neturi būti painiojami su malonumu ir linksnumu. Susidomėjimas skatina būtinas protines pastangas, tuo tarpu linksmybės atitraukia dėmesį nuo mokymosi.

*Identifikavimas.* Vienas iš būdų sudominti mokinius yra leisti jiems atpažinti save ir susitapatinti su turiniu. Taip besimokantieji jaučiasi labiau įtraukti į ugdymo procesą, be to, tai svarbu jų savivertei.

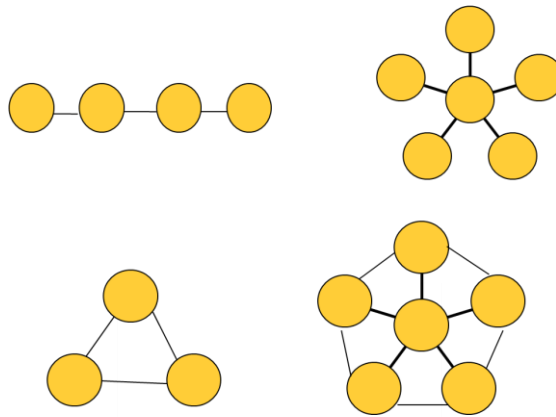
**Turinio išdėstymas.** Gerai išdėstytas ir struktūruotas vadovėlio ar kitos mokymo priemonės turinys gali padėti besimokantiejiems ne tik geriau apdoroti informaciją ir ją supratus, gebėti panaudoti tam tikrais tikslais, bet ir ją analizuoti, daryti atitinkamas išvadas, vertinti. Tinkamam vadovėlio turiniui būdinga:

- turinio darnumas;
- ryšiai turi būti tikslūs ir aiškūs;
- mokiniai turi būti skatinami sieti sąvokas ir reiškinius;
- stiprūs ryšiai padidina tikimybę, ne tik kad informacija transformuosis į žinias, bet ir bus panaudota naujoms žinioms kurti, įgalins jas panaudoti praktiškai, keisti požiūrį, paversti nuostatomis.

**Turinio modalumas.** Vadovėlio ar skaitmeninės priemonės turinys gali būti sudarytas iš įvairių dalykų: teksto, nuotraukų, paveikslėlių, garso, vaizdo įrašų, muzikos ir t. t. Svarbiausia, kad mokymo medžiagoje būtų vaizdinės ir garsinės informacijos įvairovė.

Pirmiausia taip yra dėlto, kad mokiniai tarpusavyje skiriasi. Vienų mokinių mokymosi stilius yra labiau vaizdinis, kitų – garsinis. Dar efektyviau yra pasiūlyti autentišką medžiagą, kuria naudodamiesi mokiniai taip pat galėtų mokytis ir judėdami, užuosdami, liesdami ar ragaudami. Antra, svarbu naudoti tinkamą sudėtinių dalių ir būdų derinį, kuris padėtų atpalaiduoti mokinių darbinę atmintį.

**Skirtingos turinio struktūros.** Vertinant mokomąją medžiagą svarbu atsižvelgti į jos turinio išdėstymo struktūrą. Dažniausiai vadovėlių autorių pasirenkamos viena iš keturių turinio išdėstymo struktūrų: grandinė, žvaigždė, trikampis ir voratinklis. Silpniausios struktūros yra grandinė bei žvaigždė. Mokiniam jos yra lengvai suprantamos, tačiau jas naudojant sudėtinga aktyvuoti mokinių ilgalaikę atmintį. Trikampio bei voratinklio struktūros yra sudėtingesnės, kadangi taip pateikiama informacija turi daugiau jungčių.



**2 pav.** Turinio struktūros (Reints, 2002)

Aptariant turinio vertinimo aspektus, svarbu pažymėti, jog svarbią vietą užima vadovėliotekstinės ir vaizdinės informacijos pateikimas.

Teksto išdėstymas vaidina svarbų vaidmenį ir yra analizuotinas vertinant vadovėlius trimis – teksto, sakinio bei žodžio lygmenimis.

**Vertinant vadovėliuose pateikiamus tekstus,** reikia atkreipti dėmesį į tai, ar jie atitinka skaitančiųjų amžiaus ypatybes ir įdomūs jiems savo turiniu. Vertinant tekstą kaip visumą itin svarbu, jog jis būtų parašytas sklandžiu, aiškiu stiliumi, taisyklinga kalba, nuoseklus, suprantamas. Svarbios tekstų antraštės.

Vadovėlio tekstui, pasak J. Mikk (2000), kad jie keltų mokinių susidomėjimą ir didintų suvokimą, neturėtų būti būdingas:

- didelis abstrakčių daiktavardžių kiekis, nes taip būtų sumažinamas teksto įdomumas;
- mažinančios teksto suprantamumą mokslinės sąvokos ir simboliai;
- ilgi sakiniai, kurie daro tekstą neįdomų;
- pasikartojantys žodžiai (vadovėlio skyriuje, vadovėlyje ir pan.), kurie daro tekstą mažiau patrauklų;
- žinomi bei dažnai vartojami žodžiai, kurie tekstą paprastina, tačiau daro nuobodų;
- sudėtingas tekstas, kuris yra mažiau įdomus.

Todėl suprantamuose ir vadovėliams tinkamuose tekstuose turėtų būti:

- daugiau žinomų žodžių, o ne abstrakčių sąvokų;
- aiški sakinių struktūra su aktyviai vartojamais veiksmažodžiais;

- sakiniai sujungti jungiamaisiais žodžiais;
- aiški darna tarp atskirų teksto dalių;
- būdas, darantis tekstą suprantamesnį, yra jame vartoti jungiamieji žodžiai, tokie kaip „pirmiausia“, „antra“, „pabaigoje“ ir pan. (Reints, Wilkens, 2009).

**Sakinio lygmeniu** reikėtų vertinti sakinių ilgį, tačiau šis faktorius ne visuomet yra lemiamas. Teksto nuoseklumas šiuo atveju yra daug svarbesnis. Sakiniai tarpusavyje turėtų būti jungiami jungiamaisiais žodžiais, tokiais kaip „todėl“, „taip pat“, „be to“ ir t. t. Tokių žodžių vartojimas tekste padeda blogiau skaitantiems mokiniams. Ilgesni sakiniai su jungiamaisiais žodžiais yra mokinių geriau suprantami nei trumpi sakiniai, nesujungti jokiais jungiamaisiais žodeliais.

Analizuojant tekstą **žodžių lygmeniu** svarbu atkreipti dėmesį, ar tekste vartojama daug mokiniams žinomų žodžių. Tačiau kai kurie ilgi žodžiai vartotini, jie, anot J. Mikk (2000), gali sužadinti mokinių susidomėjimą. Anot šio autoriaus, pateikti sąvokas reikėtų ta kalba, kuria parašytas vadovėlis, o ne lotyniškai, vengti tekstą konstruoti kitų kalbų terminais, ieškoti savos kalbos atitikmenų. Tekste neturėtų būti pernelyg daug metaforų.

Taigi vertinant vadovėlių ir kitų mokymo priemonių tekstus, svarbiausią reikšmę reikėtų skirti teksto, kaip visumos vertinimui, atkreipiant dėmesį į tuos teksto elementus, kurie leidžia suvokti teksto, pateikiamo skirtingais tikslais, tinkamumą.

**Vaizdinė informacija.** Vadovėliuose ir kitose mokymosi priemonėse yra pateikiama vaizdinė informacija: iliustracijos, nuotraukos, schemas, kartoschemos, grafikai, žemėlapiai ir pan. Mokiniai lengviau suvokia informaciją, kai tekstinė informacija yra papildyta vaizdine (multimedijos principas). Tokiu atveju tekstinė ir vaizdinė informacija turėtų būti šalia (erdvinis sugretinimo principas).

Remiantis įvairiais šaltiniais sudarėme lentelę, vaizduojančią įvairias vaizdinės informacijos rūšis pagal kognityvinį jos pobūdį (2 lentelė):

*2 lentelė. Vaizdinės informacijos rūšys pagal kognityvinį pobūdį*

Rūšis	Funkcija	Naudingumas (naudojamumas)
Dekoratyvinė	Puošia, kartais informuoja	Naudinga siekiant suteikti estetinį pasigėrėjimą, kartais informuoti (pavyzdžiui, pasikartojantis tautinių raštų motyvas turi informacinį pobūdį). Naudojama per dažnai trukdo informacijos suvokimui, mokymuisi.
Padedanti	Suteikia pagalbą	Naudinga, kai reikia atsiminti faktus,

atsiminti	atminčiai	algoritmus.
Paralelinė	Pateikiama ta pati informacija, kaip ir tekste, tik kita forma (vizualiai)	Svarbi siekiant sudominti, turinio prieinamumo aspektu, neturėtų būti dažna.
Detalizuojanti	Sukonkretina pateiktą informaciją	Naudinga, kai reikia paaiškinti sąvokas, faktus, reiškinius.
Praplečianti	Pateikia naujų aspektų	Naudinga, kai ieškoma ryšių tarp reiškinių, faktų ir kt.
Sisteminanti	Turiniui suteikia struktūrą, apibendrina pateiktą medžiagą	Naudinga, kai reikia analizuoti reiškinius ar objektus, pavaizduoti procesus. Naudinga, kai sunku apibendrinti teksto turinį.
Interpretuojanti	Supaprastina turinį	Naudinga, kai reikia pateikti skirtingas nuomones ar suvokimą apie sudėtingus procesus, reiškinius.

Taigi, vertinant pateiktą vaizdinę informaciją reikėtų atsižvelgti į tai, ar :

- naudojamos vaizdinės informacijos tikslas yra aiškus;
- vaizdinė informacija yra funkcionali;
- yra stiprus ryšys tarp teksto ir vaizdinės informacijos;
- vaizdinė informacija yra žodinės informacijos pateikimo dalis;
- pateikiama skirtingo sudėtingumo, skirtingiems kognityviniams procesams skirta vaizdinė informacija.

Jei vaizdinė informacija (pavyzdžiui, iliustracija) yra užduoties dalis, jos reikšmė yra didesnė. Mūsų manymu, esminė pateikiamos vaizdinės informacijos funkcija turėtų būti susieta su skirtingų kognityvinių procesų skatinimu, tik tada bus einama nuo žinių ir jų perteikimo bei supratimo link analizės, sintezės, interpretavimo ir vertinimo procesus skatinančios vaizdinės medžiagos paskirties.

### **Taikoma pedagogika**

Mokymosi medžiagos kūrėjai pasirenka tam tikras veiklas, padedančias siekti mokymosi tikslų: pratimai, užduotys, klausimai ir t. t. Ne kiekviena veikla yra tinkama bet kuriam mokymosi tikslui pasiekti. Kai šios veiklos yra taikomos sistemingai, tuomet reiktų kalbėti apie mokomąsias strategijas.

Pasak Van Beek (2009), efektyviam mokymuisi gali būti naudojamos šešios mokomosios strategijos:

- *Turimų žinių aktyvavimas.* Siekiant aktyvuoti mokinių jau turimas žinias reiktų naudoti tokius formatus, kaip, pavyzdžiui, klausimų uždavimas ir ankstesnių pamokų apibendrinimas. Kiti tam tinkami būdai yra pakartotinis tekstų skaitymas ar kitų šaltinių peržiūra.
- *Dėmesio atkreipimas ir išlaikymas.* Vienas iš būdų atkreipti dėmesį yra išdėstyti mokymosi tikslus skyriaus ar temos pradžioje. Mokinių dėmesį taip pat patraukia schemas ar paveikslai, kurie nusako skyriaus struktūrą. Iš anksto gaudami informaciją apie tai, ko bus mokomasi konkrečiame skyriuje, mokiniai geriau ją įsimesna. Siekiant išlaikyti dėmesį mokiniams pateikiami įvairūs pavyzdžiai. Tačiau tai rekomenduojama ne visiems mokiniams. Ypač gabiems mokiniams pateikti pavyzdžiai kaip tik gali trukdyti, nes jie geriau mokosi konceptualiai, o ne konkrečiai. Skaitmeninėse priemonėse pavyzdžiai gali būti pateikiami nuorodose ir mokiniai gali rinktis, ar juos žiūrėti ar ne.
- *Galimybių atlikti pratimus sudarymas.* Svarbu, kad mokiniai turėtų galimybę atlikti pratimus ir užduotis apie tai, ką jie išmoko, nes tai padeda jiems įtvirtinti žinias ilgalaikėje atmintyje. Mokiniai taip pat geriau išmoksta, kai jiems skiriamos įvairaus tipo užduotys. Efektyvių veiklų, skiriamų skyriaus pradžioje ar pabaigoje, pavyzdžiai galėtų būti minčių žemėlapių kūrimas ar temos apibendrinimas.
- *Motyvacija pati savaime nereiškia sėkmingo mokymosi.* Jei motyvacija veda prie aukštesnių protinių pastangų, tuomet vyksta mokymasis. Tai atsitinka tada, kai sukeliama mokinių susidomėjimas tuo, ko mokomasi. Motyvuojančiu turiniu atsižvelgiama į mokinių interesus. Tam taip pat gali pasitarnauti konkreti mokinių patirtis ar turinio pritaikymas skirtingo mokymosi stiliaus mokiniams.
- *Grįžtamojo ryšio teikimui* ypač tinka skaitmeninės mokymosi priemonės. Tačiau ne bet koks grįžtamasis ryšys padeda mokiniams mokytis. Išskiriamos trys skirtingos grįžtamojo ryšio rūšys:
  - informacija apie atsakymą – mokiniams pasakoma, ar atsakymas yra teisingas ar klaidingas;
  - informacija apie teisingą atsakymą – mokiniams taip pat pasakoma, koks atsakymas ar sprendimas yra teisingas;

- o detalizuotas grįžtamasis ryšys – mokiniams suteikiama informacija, kodėl atsakymas ar sprendimas yra teisingas ar klaidingas.

Mokiniai daugiausia išmoksta trečiuoju atveju, o mažiausiai – pirmuoju atveju.

- *Mokymosi proceso reflektavimas* yra svarbus instrumentas siekiant mokymosi sėkmės. Kaip mokiniai atliko užduotį? Ar ji buvo lengva ar ne? Ar užduočiai atlikti prireikė daug laiko ar ne? Ar patenkintas rezultatu? Tokiu būdu įgytos žinios geriau įsimenamos ilgalaikėje atmintyje.

### Vadovėlio dizainas ir pateikimas

Jau atvertus vadovėlį matyti dizaino patrauklumas: ar vadovėlis nėra perkrautas iliustracijomis ir tekstu, kaip atrodo vadovėlio atvartuose bei atskiruose puslapiuose pateikiama mokymosi medžiaga. Kalbant apie vadovėlių dizainą svarbūs trys aspektai: tekstai turi būti perskaitomai ir suprantamai pateikti, pateikta vaizdinė informacija turi padėti mokiniams suprasti pateiktą temą ar skyrių, o išdėstymas turi padėti organizuojant mokymosi procesą.

Vadovėlio dizainas gali sustiprinti mokymosi procesą. Šiuo požiūriu išdėstymas atlieka dvi svarbias funkcijas: dėmesio atkreipimo ir informacijos struktūravimo. Dėmesio atkreipimui naudingos tokios priemonės kaip teksto šriftas ir dydis, skirtingų spalvų ir žymeklių naudojimas. Informacijos struktūravimui tinka teksto ir paveikslų deriniai, antraščių naudojimas ir pan. (3 lentelė).

**3 lentelė. Vadovėlio dizainas**

<b>Dėmesio atkreipimas</b>	
Teksto šriftas ir dydis	Nėra didelės reikšmės, ar vartojamas šriftas yra Serif (pavyzdžiui, Times New Roman) ar Sans Serif (pavyzdžiui, Verdana), jei tai yra šiuolaikinis šriftas. Šrifto dydis gali būti svarbus. Patyrusiems skaitytojams tinka ir mažesnis šriftas, tuo tarpu blogiau skaitantiems tekstas turėtų būti didesnis. Be to, per daug įvairių šriftų naudojimas taip pat gali painioti.
Spalvų naudojimas	Tinkamas spalvų naudojimas daro teigiamą įtaką mokinių mokymuisi. Sąvokos yra geriau įsimenamos, kai jos tekste pažymėtos vienoda spalva ar ženklų, tada mokiniams reikia mažiau laiko, kad galėtų rasti susijusias sąvokas.
Žymekliai	Žymekliai (tokie kaip karkasai, piktogramos, skaičiai) atkreipia dėmesį. Karkasai izoliuoja tekstą, kuris nėra pagrindinio teksto dalis. Mokiniai iš karto mato, jog tokiuose tekstuose yra pateikti pavyzdžiai ar papildoma informacija. Piktogramos padeda mokiniams savarankiškai naudotis programa. Skaičiai padeda

	besimokantiejiems geriau įsimenant reikiamą informaciją. Taip yra todėl, kad tekstai su skaičiais yra lėčiau skaitomi, o tai veda prie gilesnio mokymosi.
<b>Informacijos struktūravimas</b>	
Puslapio išdėstymas	Skaitmeninių tekstų su parašėmis skaitymas mokinių yra geriau suvokiamas nei toks pats tekstas be paraščių. Tekstai su parašėmis yra skaitomi lėčiau. Tai padeda geriau atsakyti į klausimus po teksto skaitymo. Didesni tarpai tarp eilučių yra svarbūs dėl tos pačios priežasties.
Tekstas ir paveikslai	Svarbūs šie aspektai: tekstas ir jį vaizduojantis paveikslas turi būti šalia vienas kito; nereikalinga ir perteklinė informacija pateikiama nuorodose; tekstai yra optiškai padalinti į aiškias dalis.
Antraštės	Antraštės padeda sutvarkyti informaciją. Be to, jos padeda mokiniams joje susiorientuoti ir informaciją rasti. Antraštės padeda mokiniams suprasti, kokiame kontekste naudojami tekstai bei palaiko viso teksto struktūrą.

Vadovėlio išdėstymas gali trukdyti mokiniams mokytis, kai:

- jame yra gausus didžiųjų raidžių vartojimas;
- jame naudojama per daug įvairių spalvų;
- vadovėlyje naudojamos spalvų kombinacijos, dėl kurių gali būti sunku perskaityti tekstą (pavyzdžiui, žaliame fone raudonas tekstas);
- tekste yra naudojama daug išvardijimų;
- per gausiai vartojami žymekliai.

### 3. Skaitmeninių vadovėlių ir kitų skaitmeninių mokymo priemonių vertinimas

Vadovėliai yra kuriami ir skirti tam, kad mokiniai mokytųsi efektyviai: ar tai būtų žinios, gebėjimai, nuostatos ar kompetencijos. Tai pagrindinė vadovėlių funkcija, ar jie būtų popieriniai, ar skaitmeniniai. A. Reints ir H. J. Wilkens (2009) teigimu, vadovėliai padeda ir mokytojams ruošiantis skirti mokiniams namų darbus. Be to, vadovėliai dažnai yra egzaminų programų materializacija. Šios funkcijos, anot minėtų autorių, taip pat apibrėžia vadovėlių kokybę.

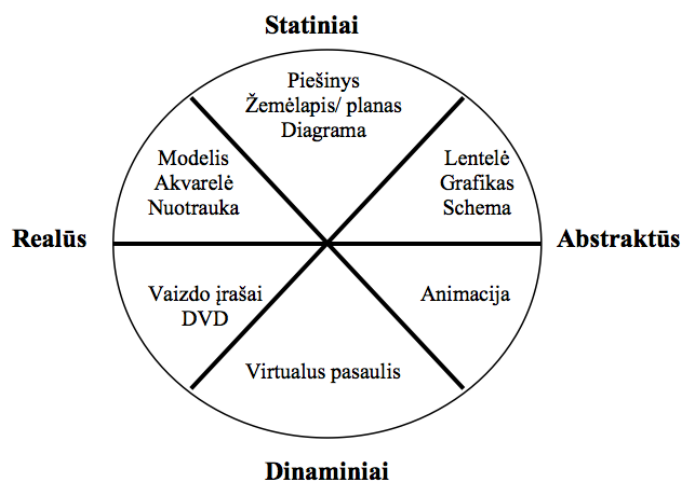
Visa tai tinka ir skaitmeniniams vadovėliams: skaitmeniniai vadovėliai taip pat turi ir antrines funkcijas, tokias kaip medžiagos prieinamumas nepriklausomai nuo vietos ir laiko. Tačiau pagrindinė skaitmeninių vadovėlių funkcija taip pat susijusi su mokymosi gebėjimais. Taigi daugeliu atveju tie patys kriterijai tinka kalbant ir apie popierinių, ir apie skaitmeninių

vadovėlių kokybę. Tačiau skaitmeniniams vadovėliams būdingos dar dvi savybės, kurių dažniausiai neturi popieriniai vadovėliai: daugiamodalumas ir pritaikomumas. Daugiamodalumas reiškia galimybę, jog tuo pačiu metu informacijos apdorojimui gali būti pasitelkti skirtingi pojūčiai. O pritaikomumas – tai skaitmeninės priemonės galimybė prisitaikyti prie specifinių individualių mokinių savybių.

**Tekstai skaitmeninėse priemonėse.** Dauguma publikacijų, kuriose kalbama apie tekstus skaitmeninėms priemonėms nėra skirti tekstams mokytis. Greičiausiai dar nėra, nes nepavyko aptikti, tyrimų susijusių su tokiais tektais. Todėl geriausia yra pritaikyti turimus pasiūlymus apie tekstų skaitymą ir mokymąsi. Atrodo, jog skaitantieji iš tikrųjų neskaityto ekranuose esančių tekstų, o juos „skenuoja“. Tai ir yra pagrindinė skaitmeninių tekstų problema: kaip sukurti skaitmenines mokymo priemones, kad besimokantieji norėtų skaityti ir mokytis jose esančius tekstus. Pasak A. Reints (2002), rengiant skaitmeninius tekstus reiktų vadovautis šiomis taisyklėmis:

- tekstai turėtų būti trumpi su aiškia struktūra;
- svarbiausia informacija turėtų būti patalpinta viduryje;
- puslapiai neturėtų viršyti pusantro ekrano lapo bei turėtų būti išdėstyti aiškiais pastraipomis;
- turinys, kuris nėra aktualus visiems besimokantiesiems, patalpintas hipersaituose;
- vardinimas (ne daugiau nei 9 punktai);
- nedaug paryškinto teksto ar teksto parašyto kursyvu, neturėtų būti pabraukto teksto (kad nesipainiotų su hipersaitais);
- jungiamieji žodžiai turėtų būti naudojami tik tame pačiame puslapyje;
- trumpi, aiškūs sakiniai, aktyvūs veiksmažodžiai, nenaudojamos sudėtingos sakinių struktūros.

**Vaizdinė informacija skaitmeninėse priemonėse** apima statinius (ilustracijos, modeliai, paveikslai) ir dinامينius (animacija, vaizdo įrašai, virtualioji realybė) vaizdinius. Jie gali būti realūs arba abstraktūs(3 pav.).



*3 pav. Vaizdinės informacijos rūšys (Reints, 2002)*

Kanadoje bei kai kuriose JAV valstijose yra taikomas Mokymosi objektų vertinimo instrumentas (The Learning Object Review Instrument (LORI)) (Leacock, Nesbit, 2007). Kai kurios šalys, kaip pavyzdžiui, JAV, yra adaptavusi šį instrumentą 16 valstijų.

LORI kriterijai:

- **Turinio kokybė:** teisingumas, tikslumas, harmoningas idėjų pateikimas ir pakankams detalumo lygis.
- **Mokymosi tikslų suderinamumas:** suderinamumas tarp mokymosi tikslų, veiklų, vertinimo ir besimokančiųjų savybių.
- **Grįžtamasis ryšys ir pritaikomumas:** pritaikomas turinys ar grįžtamasis ryšys, kurį lemia skirtingas besimokančiųjų indėlis ar modeliavimas.
- **Motyvacija:** galimybė motyvuoti ir sudominti besimokančiuosius.
- **Dizainas:** vaizdinės ir garsinės informacijos išdėstymas ir naudojimas siekiant sustiprinti mokymąsi ir efektyvinti protinę veiklą.
- **Naudojimo sąveika:** naršymo ir naudojimo paprastumas, naudotojo sąsajos nuspėjamumas, pagalbos funkcijų kokybė.
- **Prieinamumas:** išdėstymo ir pateikimo formatų tinkamumas neįgaliems ar mobiliems besimokantiejiems.
- **Pakartotinis panaudojamumas:** galimybė naudoti įvairiuose mokymosi kontekstuose ir su skirtingais besimokančiaisiais.
- **Atitikimas standartams:** atitikimas tarptautiniams standartams ir specifikacijoms.

Skaitmeniniai mokymosi ištekliai vertinami pagal kiekvieną minėtą kriterijų jiems suteikiant taškus nuo 1 iki 5.

**Turinio kokybė** yra tikriausiai vienas pagrindinių aspektų, nusakančių ir popierinių, ir skaitmeninių mokymosi išteklių kokybę, ir vienas iš aktualiausių dalyko ekspertams. Mokymo priemonė neteiks jokios naudos, jei bus puikiai parengta visais kitais aspektais, tačiau jo turinys bus netikslus ar klaidinantis. Daugeliu autorių požiūriu, vertinant mokymo priemonių kokybę plačiausiai atsižvelgiama į su priemonės turiniu susijusius kriterijus. Pavyzdžiui, MERLOT bendrojo vertinimo standartuose kokybę padalinta į tris dalis: turinio pagrįstumas/validumas, potencialus efektyvumas kaip mokymo ir mokymosi priemonės ir naudojimo paprastumas (MERLOT, 2000).

Aiškaus, objektyvaus ir tikslaus turinio svarba bet kurioje mokymo priemonėje dažnai laikoma tokiu akivaizdžiu dalyku, kad neigiamas prastos kokybės turinio poveikis yra retai analizuojamas. M. J. Sanger ir T. J. Greenbowe (1999) ir G. Dall'Alba ir kt. (1993) atliko tyrimus apie klaidų ir paklaidų vadovėliuose poveikį besimokančiųjų supratimui. Abiejų tyrimų atvejais tyrėjai rado daug pavyzdžių apie klaidingai pateikiamas sąvokas vadovėliuose. Tyrėjai taip pat nustatė, kad besimokančiųjų supratimas yra nepakankamas kaip tik tose srityse, kuriose buvo rastos klaidos vadovėliuose. Dėl šių priežasčių vadovėlių ir mokymo priemonių kokybė yra itin svarbi.

Ir mokymo priemonių kūrėjai, ir jų vertintojai turėtų atkreipti dėmesį į priemonės turinį ir kaip jį galėtų interpretuoti besimokantieji. T. L. Leacock ir J. C. Nesbit (2007) išskyrė šešis trūkumus, dažniausiai pasitaikančius skaitmeninėse mokymo priemonėse: nematomumas, stereotipų naudojimas, selektyvumas ir disbalansas, nerealumas, fragmentiškumas ir izoliuotumas, bei kalbos klaidos.

**Mokymosi tikslų suderinamumas.** Mokymosi tikslų suderinamumo problema dalyko ir programos lygmenyse įgauna pripažinimą, o švietimo specialistai turi keletą gerai išvystytų modelių, iš kurių gali rinktis vertindami suderinamumą tarp mokyklos programos, regiono ar nacionalinių standartų. Tačiau metodai, naudojami vertinant mokymo priemonės suderinamumo su plačia mokymo programa aspektu, reikalauja daug laiko, todėl nėra tinkami vertinant nedidelius skaitmeninius mokymosi objektus.

Mokymosi tikslų suderinamumas LORI nustatomas naudojant efektyvesnę euristinę metodą, tinkamą mažesnio detalumo atskiriems skaitmeniniams mokymosi ištekliams, t. y. ištekliams, kurie yra mažesni nei kursai, tačiau pakankamai dideli, kad būtų sudaryti iš turinio, mokymosi veiklų ir vertinimo. T. L. Leacock ir J. C. Nesbit (2007) mano, kad mokymosi

išteklių kūrėjai turėtų išvardinti objekto mokymosi tikslus turinyje, kuris yra prieinamas mokiniams arba metaduomenyse, kurie yra pasiekiami mokytojui. Aiškūs tikslai padeda mokytojui nuspręsti, ar objektas bus aktualus ir tinkamas numatytam konkrečiam mokymo kontekstui. Be to, mokymosi veiklos turi būti suderintos su nurodytais tikslais. Ir galiausiai veiklos turi būti pakankamos, kad besimokantieji suteiktų žinių ir gebėjimų, reikalingų sėkmingai jas atlikti, o vertinimas turėtų matuoti išsikeltus mokymosi tikslus atitinkančius mokinių pasiekimus.

**Grįžtamasis ryšys ir pritaikomumas.** Efektyvaus grįžtamojo ryšio teikimas ir prisitaikymas prie besimokančiųjų savybių jau nuo 1960-ųjų buvo suprantami kaip svarbūs technologijų tikslai. Šiuos tikslus iš dalies skatina įsitikinimas, pristatytas Bloomo (1984), kad mokymo strategijos, kai dirbama principu mokytojas-mokinys, yra aukštų mokymosi rezultatų pasiekimo pagrindas. Grįžtamasis ryšys ir pritaikomumas taip pat yra svarbios atvirųjų mokymosi aplinkų, tokių kaip simuliacijos ir mikropasauliai, savybės.

Grįžtamasis ryšys yra ribota pritaikomumo forma, kurioje objektas pateikia informaciją atsižvelgiant į konkrečius besimokančiojo veiksmus. Mokymosi aplinkos individualizavimui galingesnės pritaikomumo formos naudoja išsamią informaciją apie besimokantįjį, tokią kaip veiklos istoriją, pirmenybės teikimą ir pan.

Buvo įrodyta, kad ribotos grįžtamojo ryšio formos turi įtakos mokinių rezultatams lyginant su sąlygomis, kai grįžtamasis ryšys išvis nebuvo teikiamas. Lyginant su grįžtamoju ryšiu, kai tik pateikiama informacija apie teisingą atsakymą, išsamūs atsakymai, kai paaiškinamos klaidų priežastys, turi įtakos aukštesniems mokymosi rezultatams bei trumpesniam mokymosi laikui. T. L. Leacock ir J. C. Nesbit (2007) nuomone, aiškinamasis grįžtamasis ryšys turėtų apimti ne tik žodinių atsakymo paaiškinimą, tačiau ir simuliacijas ar mikropasaulius, kuriuose programa reaguoja į besimokančiojo veiksmus ir atskleidžia pagrindinius nagrinėjamo reiškinių principus.

Svarbus klausimas mokymosi objektų vertintojams yra nustatyti, ar tam tikra priemonės valdymo funkcija veiksmingai prisitaiko prie besimokančiųjų poreikių. Savarankiško mokymosi teorijos teigia, kad gerai parengtos skaitmeninės mokymo priemonės valdymo funkcijos skatina metakognityvinį besimokančiųjų įsitraukimą. Taip pat yra įrodymų, kad nemaža dalis mokinių nesugeba sekti ir valdyti savo progreso atsižvelgiant į mokymosi tikslus (Zimmerman, 1998) ar suvokti, jog jiems reikia pagalbos. Dėl šių priežasčių autoriai mano, jog skaitmeninės mokymosi priemonės valdymo funkcijos turėtų būti laikomos pritaikomomis tik tada, kai yra tikėtina, jog besimokantieji yra pakankamai gerai informuoti, kaip jas naudoti efektyviai.

**Motyvacija.** Motyvacija vertinant skaitmeninių mokymo priemonių kokybę rodo, kiek pastangų besimokantysis norės įdėti dirbdamas su šia priemone ir iš jo mokydamasis. Per sudėtingi ar per daug paprasti mokymosi objektai gali sumažinti mokinių motyvaciją, nes besimokantieji į juos žvelgs kaip į nuobodžius, neįveikiamus ar nevertus atlikti.

Dažnai siekiant padidinti mokinių motyvaciją skaitmeniniai mokymosi ištekliai apkraunami įvairia animacija ar garsais, tačiau tai kaip tik gali pabloginti tokio išteklių kokybę, jei tokių sąsajų naudojimas nėra susijęs su skaitmeninės priemonės mokymo tikslais. D. Squires ir J. Preece (1999) vartoja terminą „paviršutiniškas sudėtingumas“ tokioms dėmesį pritraukiančioms gudrybėms kaip mirksintys baneriai, su užduotimi nesusijusios animuotos raidės bei nereikalingi garso takeliai. Šios priemonės iš pradžių gali patraukti besimokančiųjų dėmesį, tačiau jų naudojimas mokymosi objektuose retai daro realią įtaką motyvacijai. Kai tokie mokymosi objektai pasidaro nebenauji jų naudotojams, jie tampa trukdžiais, neleidžiančiais mokytis.

Dėmesio pritraukimas ir išlaikymas pateikiant itin aktualią medžiagą ir autentiškas veiklas, kurios yra prasmingos mokiniams, gali padidinti vidinę mokinių motyvaciją. Objektai, kurie suteikia besimokantiejiems tam tikrą jų veiklos ir mokymosi kontrolę, yra aukšto interaktyvumo lygio, skatina mokinių dalyvavimą, suteikia žaidimo atmosferą ir iššūkius, yra aukštos motyvacijos vertės. Objektai, kurių turinys sudarytas iš atskirų komponentų ar lygių, atitinkančių mokinių gebėjimus, yra didesnio veiksmingumo ir didina mokinių motyvaciją. Galiausiai, multimedijos galimybės, kurias turi skaitmeninės mokymosi priemonės, padedančios mokiniams įsivaizduoti sudėtingą informaciją ir procesus, taip pat daro teigiamą įtaką mokinių motyvacijai.

**Dizainas** rodo skaitmeninės mokymo priemonės išdėstymo kokybę. Tai taikoma visoms formoms – tekstui, diagramoms, vaizdinei, garsinei informacijai ir animacijoms. Aukštos kokybės skaitmeniniai ištekliai dizaino prasme apima estetikos, pateikimo vertę ir mokymo nurodymus, kurie yra parengti remiantis paskutiniaisiais kognityvinės psichologijos ir skaitmeninio mokymosi tyrimais bei teorijomis.

Grafinės informacijos pateikimo privalumai taip pat vis geriau suprantami mokslininkų ir skaitmeninių mokymo priemonių dizainerių. Buvo įrodyta, jog minčių žemėlapiai, sudaryti iš ryšius rodančių sąsajomis sujungtų dalių, puikiai papildo tekstą arba netgi jį pakeičia. Skaitmeninių mokymo priemonių vertintojai turėtų atsižvelgti, kaip efektyviai aiškinant sąvokas ir pateikiant mokymo medžiagą mokymosi ištekliuose naudojamas tekstas, diagramos, garso ir kita medžiaga.

**Naudojimo sąveika.** Naudojamumas jau seniai pripažintas svarbiu klausimu vertinant programinės įrangos kokybę. Naudojimo sąveika nusako, kaip lengva ar kaip sunku yra besimokantiesiems naudotis mokymosi objektu – naršyti tarp įvairių priemonėje pateikiamų pasirinkimų bei dalyvauti siūlomose veiklose. Skaitmeninių priemonių kūrėjai turi stengtis užtikrinti, kad mokinių sąveika su priemonės sąsaja netrukdytų mokytis ir kad bet kokios padarytos klaidos būtų susijusios su mokymosi tikslų siekimu, o ne priemonės valdymu.

Naudojimo sąveikos prasme gerai parengtas mokymosi objektas turi sudaryti aiškų konceptualų modelį. Nors skaitmeninės mokymo priemonės turėti suteikti besimokantiesiems pakankamą lankstumą atliekiant veiklas, tačiau reikia pripažinti, kad tam tikras priemonės išdėstymo ir struktūros nuoseklumas gali paskatinti veiksmingesnį individualizuotą mokymąsi.

**Prieinamumas.** Skaitmeninės mokymo priemonės turi būti parengtos taip, kad jomis galėtų naudotis ir besimokantieji su regos, klausos ar kitomis negaliomis. Gerai parengta skaitmeninė mokymo priemonė besimokantiesiems suteikia įvairias prieigos prie mokomojo turinio galimybes. Prieinamumas taip pat reiškia, kad mokymo turinys turi būti prieinamas ir suderintas su skirtingomis interneto naršyklėmis, operacinėmis sistemomis ir įrenginių tipais.

**Pakartotinis panaudojamumas.** Išsamesni skaitmeniniai mokymo ištekliai, kurie yra sukurti taip, kad juos galima būtų pritaikyti įvairiuose kontekstuose ir skirtingiems besimokančiųjų poreikiams, labiau nei įprasta mokomoji medžiaga padidina jų pakartotinio panaudojimo galimybes. Tačiau vertinant skaitmenines mokymo priemones reikia nepamiršti, kad nors efektyvūs skaitmeniniai mokymo ištekliai yra tinkami plačiam besimokančiųjų ratui, tačiau jokia viena tokia priemonė nebus tinkama visuose kontekstuose visiems besimokantiesiems.

**Atitikimas standartams.** Skaitmeninės mokymo priemonės turi atitikti tarptautinius tvarkymo ir saugojimo standartus ir specifikacijas, kaip antai HTML ir XML, IMS, SCORM ir pan. (Nesbit, Belfer ir kt., 2014).

Vadovėlių ir skaitmeninių priemonių vertinimas yra svarbus siekiant užtikrinti ugdymo kokybę. Dauguma skaitmeninių vadovėlių menkai išnaudoja skaitmenines galimybes ir potencialą. Dvi svarbiausios skaitmeninių mokymo priemonių savybės yra daugiamodalumas ir pritaikomumas. Daugiamodalumo savybė kartais yra naudojama, tačiau dažniausiai tai daroma neteisingai skaitmeninėse priemonėse pateikiant nereikalingus ir perteklinius vaizdus, garsus ir tekstus arba ignoruojant erdvės ir sugretinimo principus ir taip apkraunant atmintį. Kalbant apie pritaikomumo savybę pastebima, kad daugumos programų elementų nesugebama pritaikyti taip,

kad jos darytų poveikį mokiniams. Be to, mokiniai retai stimuliuojami reflektuoti apie savo mokymosi procesą, nes skaitmeninėse priemonėse tik pateikiamas grįžtamasis ryšys apie teisingą atsakymą be išsamesnio paaiškinimo, kodėl atsakymas yra teisingas ar klaidingas.

Atliktoje būsimųjų mokytojų apklausoje buvo išsiaiškinta, kad studentai mažai žino apie mokymosi procesus ir kaip skaitmeniniai vadovėliai turėtų juos paskatinti. Būsimieji mokytojai dažnai rinkosi klaidingą iliustraciją atsižvelgiant į tam tikrą mokymosi tikslą, kurį mokiniai turėjo pasiekti (Mossink ir Overbeek, 2012). Akivaizdu, jog mokytojus rengiančios įstaigos vaidina itin svarbų vaidmenį žinių apie vadovėlių kokybę įgijimui. Kol mokytojams šių žinių trūks, kol jie nesugebės atskirti skaitmeninių priemonių kokybės, šie vadovėliai turės mažesnę įtaką nei turėtų ar galėtų.

## II. PRAKGINĖ DALIS

### 1. Mokytojų, tėvų ir mokinių apklausa apie skirtingus vadovėlių kokybės aspektus

**Apklausa apie skirtingus vadovėlių kokybės aspektus.** Šį metodą galima įgyvendinti keliant įvairius klausimus apie vadovėlių kokybės aspektus. Pateikiame James McCall šiam seminarui parengtus vadovėlio ir kitos mokymosi medžiagos vertinimo klausimyną, kuris galėtų būti panaudotas mokytojų, mokinių ar net jų tėvų apklausai.

#### Skaitytojo/vertintojo klausimynas

Žemiau pateikti klausimai gali būti naudojami, kaip skaitytojo/vertintojo gairės, vertinant atskiras knygos dalis ar apžvelgiant visą knygą. Šis klausimynas taip pat gali pasitarnauti išbandant knygą ar atskiras jos dalis. Esant poreikiui, klausimyną galima adaptuoti.

Ar knygos medžiaga yra atrinkta logiškai, prasmingai ir yra tinkama?

Ar yra medžiagos, kuri turėtų būti papildomai įtraukta arba jos atsisakyta?

Ar knygos medžiaga atitinka programą?

Ar knygos kalba yra tinkama tikslinei grupei ( mokiniams)?

Ar knygos medžiaga įdomi tikslinei grupei (mokiniams)?

Ar ji pritaikyta konkrečiai amžiaus grupei?

Ar iliustracijos yra tinkamos ir gerai panaudotos? Ar kitokia iliustracinė medžiaga būtų tikslingesnė?

Ar pakanka užduočių ir pratimų? Ar jie yra įvairūs?

Ar knyga yra ne per ilga/ ne per trumpa metams/ semestru ir pan.?

Ar knygos autorius tiksliai pateikia faktus?

Ar knygoje nėra plagiatų?

Kokioms amžiaus grupėms/ klasėms knyga geriausiai tiktų?

Ar knyga bus naudojama kaip pagrindinė ar kaip papildoma medžiaga?

Ar yra galimybių knygos paklausai augti?

Ar yra kitų knygų, galinčių konkuruoti su šia knyga?

Kuo ši knyga yra nauja, išskirtinė, kitokia? Ar šis išskirtinumas yra privalumas ar trūkumas?

## 2. Vadovėlių analizė: vertinimo kriterijai ir pavyzdžiai

Kiekvienais metais vykstančiuose Geriausio Europos vadovėlio apdovanojimuose (*Best European Schoolbook Awards*) renkamas geriausias Europos vadovėlis. Vertinimo komisijos darbas, kurios nariai yra ir garsūs mokslininkai, tyrinėjantys vadovėlių vertinimą, tokie kaip: J. Mikk, J. McCall, J. Huttova ir kt., paremtas aštuoniais bendraisiais kokybės principais ir jų ryšiu su mokymo ir mokymosi procesu. Šie principai yra apibrėžti susiejant plačiai naudojamas kokybės sąvokas su mokymo ir mokymosi teorijomis. Kiekvienas principas yra padalintas į subprincipus, kurie rodo skirtingus jo aspektus. Vertinant vadovėlius atsižvelgiama į šiuos principus ir subprincipus:

**1. Tinkamumas.** Šis principas susijęs su vadovėlio tinkamumu atsižvelgiant į jo naudotojų (mokinių, mokytojų ir t.t.) poreikius, tikslus ir uždavinius. Tinkamumas gali būti vertinamas atsižvelgiant į turinio bei metodikos tinkamumą. Šis principas sudarytas iš šių subprincipų:

- *Mokinių buvimas centre:* ar vadovėlyje atsižvelgiama į asmeninius besimokančiųjų bruožus (atsižvelgiant į: turinį, situacijas, gebėjimus)? Tai reikalauja gerų žinių apie mokinius ir jų poreikius bei tinkamos medžiagos jiems parinkimo bei organizavimo diferencijavimo.
- *Deramumas:* ar vadovėlis atitinka mokymo/mokymosi kontekstą? Ar metodai, medžiaga, pavyzdžiai ir veiklos parengti atsižvelgiant į socialinius, kultūrinius ir edukacinius besimokančiųjų bruožus (charakteristikas)?

**2. Skaidrumas (aiškumas).** Skaidrumas apibūdina tuos požymius, kurie (kognityviai) padeda palengvinti prieigą ir naudojimą. Šis principas sudarytas iš šių subprincipų:

- *Tikslų aiškumas:* ar vadovėlyje aiškiai išskirti mokymosi tikslai? Be to, ar mokoma ugdytis gebėjimus ir yra aiškiai apibrėžtas tikslų lygis?

- *Pasiekimų aiškumas*: ar vadovėlis padeda besimokantiejiems suprasti savo sėkmes bei silpnybes ir informuoja juos apie padarytą pažangą, susijusią su mokymosi tikslais?
- *Pateikimo aiškumas*: ar vadovėlio struktūra aiški ir logiška su tinkamomis ir išsamiomis instrukcijomis bei išdėstymu?
- *Pagrindimo aiškumas*: ar vadovėlis suteikia mokytojui metodologinį (metodinį) pagrindimą, paaiškinantį naudojamus mokymosi metodus?

**3. Patikimumas.** Patikimumas reiškia mokymosi medžiagos vidinę darną ir priklausomybę nuo turinio ir metodų, palengvinančią mokymo/mokymosi proceso įgyvendinimą. Šis principas sudarytas iš šių subprincipų:

- *Vidinė darna*: ar vadovėlis gerai sudarytas nuosekliai jungiant jo dalis?
- *Metodologinis integralumas (vientisumas)*: ar vadovėlyje atsispindi patvirtintos metodologinės prielaidos, kaip pasirinkti veiklas, pratimus ir kt.?
- *Tekstinis integralumas (vientisumas)*: ar vadovėlyje yra atitinkamo stiliaus tekstų vientisumas ir autentiškumas kalbant apie tekstų kūrimą, pasirinkimą ir pritaikymą?
- *Faktinis integralumas (vientisumas)*: Ar vadovėlyje pateikiama tiksli informacija, pavyzdžiai ir pareiškimai bei autentiškas socialinis elgesys?
- *Praktiškumas*: Ar vadovėlyje pateikti pratimai ir užduotys gali būti sėkmingai atliktos besimokančiųjų?

**4. Patrauklumas.** Šis principas apima visas mokymosi medžiagos ypatybes, kurios yra patrauklios naudotojui, ir dėlto prisideda prie jo motyvacijos skatinimo. Šis principas sudarytas iš šių subprincipų:

- *Patogumas vartotojui*: ar vadovėlį lengva naudoti (lengvai prieinamas, su patogia vartotojui sąsaja ir tinkamomis iliustracijomis)?
- *Interaktyvumas*: ar vadovėlis sukuria dialogą su besimokančiuoju siūlydamas pagalbą ir grįžtamąjį ryšį, skatina smalsumą ir kuria žaidimo atmosferą?
- *Ivairovė*: ar vadovėlyje gausu veiklų, sąveikos rūšių ir darbo ritmų?
- *Jautrumas*: ar vadovėlis padeda sukurti patrauklią aplinką ir motyvuoti veiklas, padedančias sukurti atpalaiduojančią atmosferą?

**5. Lankstumas.** Lankstumas reiškia individualius būdus/metodus (ir kognityvius, ir emocinius), kurie padeda priartėti prie mokymo/mokymosi proceso. Jis reiškia mokymosi medžiagos savybes, kuriomis atsižvelgiama į individualų vartotojo specifiškumą, įskaitant grupinį diferencijavimą klasės aplinkose. Šis principas sudarytas iš šių subprincipų:

- *Individualizavimas*: ar vadovėlyje atsižvelgiama į besimokančiojo charakteristikas, tokias kaip ankstesnė mokymosi patirtis, mokymosi stiliai, polinkis savarankiškam mokymuisi ir pan.?
- *Pritaikomumas*: ar vadovėlį galima išplėsti, sumažinti, lengvai pritaikyti ir naudoti skirtingiems mokymosi tikslams? Ar vadovėlis pakankamai atviras ir lankstus, kad leistų savarankiškai besimokantiesiems giliau pažvelgti į konkrečius dalykus?

**6. Bendrumas.** Šis principas reiškia mokymosi medžiagos ypatybes, kurios palengvina kognityvinį vystymąsi ir to, kas buvo išmokta viename kontekste, perdavimą į bendresnes užduotis ir/ar kitus kontekstus. Šis principas sudarytas iš šių subprincipų:

- *Perkėlimas*: ar vadovėlis skatina perkėlimą iš kontroliuojamų į laisvas veiklas, strategijų, gebėjimų ir turinio perkėlimą į skirtingus kontekstus mokymosi aplinkos viduje ir už jos ribų?
- *Integracija*: ar vadovėlis padeda kaupti žinias, atsižvelgiant į anksčiau įgytas, ir padeda besimokantiesiems susieti sąvokas?
- *Kognityvinis vystymasis*: ar vadovėlis sudaro mokymosi mokytis galimybes (problemų sprendimas, strategijų mokymas ir t.t.) ir skatina besimokančiųjų sąmoningumą?

**7. Dalyvavimas.** Šis principas susijęs su pasirinkimo galimybėmis ir atsakomybės pasidalijimu mokymo/mokymosi procese. Šis principas sudarytas iš šių subprincipų:

- *Įtraukimas*: ar vadovėlis sudaro galimybes besimokantiesiems pilnai ir aktyviai dalyvauti mokymosi procese?
- *Asmeniniai interesai*: ar vadovėlis sudaro galimybes besimokantiesiems pareikšti savo interesus, nuomones ir patirtį mokymosi procese, taip padarant jį asmeniškai reikšmingą?
- *Partnerystė*: ar vadovėlis skatina besimokančiuosius rinktis, prisidėti prie sprendimų ir dalintis atsakomybe už mokymąsi?

**8. Socializacija.** Šis principas yra susijęs su mokomosios medžiagos „pridėtine verte“, kuri skatina ne tik faktišką ugdomų kompetencijų, bet ir papildomų gebėjimų vystymąsi. Socializacijos principas yra įgyvendintas, jei mokymosi medžiaga *taip pat* apima:

- *Socialinius gebėjimus*: ar vadovėliu siekiama skatinti socialinius besimokančiųjų gebėjimus, tokius kaip gebėjimas bendradarbiauti su kitais ar vystyti empatiją? Ar besimokantieji skatinami vystyti naujas koncepcijas ir pažvelgti iš skirtingų perspektyvų?

- *Tarpkultūrinį sąmoningumą*: ar vadovėliu besimokančiųjų prašoma reflektuoti jų pačių kultūros žinias ir supratimą, taip pat ir kitų šalių kultūras ir asmeninį požiūrį į jas? (Evaluation Criteria of the Best European Schoolbook Awards, 2014).

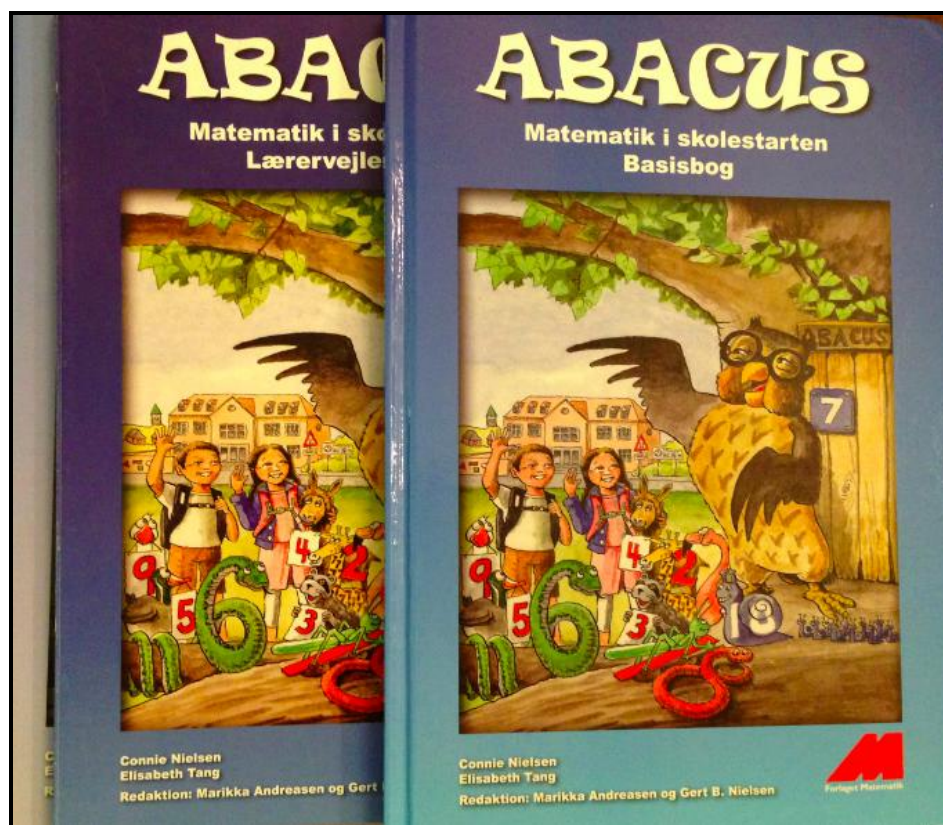
Pateikiame keletą Geriausio Europos vadovėlio apdovanojimą gavusių vadovėlių vertinimo pavyzdžių.

2012

### I KATEGORIJA (ikimokyklinio amžiaus mokiniams)

*1 pavyzdys*

**Aukso apdovanojimas:**



Pavadinimas **ABACUS**

Dalykas **Matematika ikimokykliniam ugdymui ir 1-2 pradinėms klasėms**

Autoriai **Connie Nielsen ir Elisabeth Tang**

Leidėjas **Forlaget matematik**



**Lad eleverne skrive tal fra siden på et ark papir eller i et hefte.**  
Læg talstøt med eleverne. Eleverne finder et tal på billedet, går ud i skolegården og skriver tallet med gulekridt. Derefter går de ind igen og siger tallet til underviseren. Så findes et nyt tal på billedet, og eleven går igen ud. Hvis der er langt fra klassen til skolegården, kan hele aktiviteten flyttes ud, eller der kan lægges adskrivningspapir på gangen eller i klassen til at tegne på.

Klassen kan vende tilbage til denne side flere gange i forløbet, da de hele tiden vil kunne finde nye tal. Sørens kan der tælles på siden, fx fugle, buse, biler, bænke.

**Basishefte Side 3**  
Tal omkring mig  
Eleverne skriver tallene på stregene under hvert foto. Ved flere af billederne er der mulighed for at differentiere, ved at nogle elever skriver alle tallene andre kun et enkelt.

**Basishefte Side 4**  
Find tal!  
Eleverne går på taltag i blade og reklamer. Lad dem klippe tallene ud og lime dem på siden. Lad eleverne fortælle klassen om deres tal.



**Differentiering:** Sål krav om, at siden fyldes med et bestemt tal, eller at de skal finde deres ledelselsgang eller deres alder. Aktiviteten kan fortsættes i heftet eller på et ark papir.

**Basisbog Side 6**  
Tal med eleverne om Kalle og Karla og deres tal.

**Basishefte Side 5**  
Mine tal  
Eleven udfylder med egne tal. Næst er der mulighed for at skrive andre tal, der har betydning for eleven. Det kan være telefonnumre, fodboldnumre, størrelse i tøj, etagerumnummer, familiens lejemærkelde, buslinje eller andet.

**Bilag Side 86**  
Telefonbog  
I forbindelse med dette tema udarbejder eleverne klassens egen telefonbog, som de kan få med hjem. Eleven laver sin egen side. Alle elever sidder kørt og sættes sammen til en telefonbog. Hvis man vil, kan man reducere antallet af sider ved kun at anvende den øverste del eller medfølgende bilage. Da nogle elever vil have svært ved at skrive tal og bogstaver, kan man vælge at hjælpe eleven i disse opgaver. Det har en vis betydning for det færdige resultat, at andre kan læse det.

**Basisbog Side 9**  
Tal med eleverne om Kalle og Karlas familie og om, hvor gamle de er. Der er på siden lavet en optælling af mænd og kvinder. Tal med eleverne om andre optællinger, fx børn og voksne.

**Basishefte Side 6**  
Min familie  
I rammen tegner eleverne deres egen familie. Her skal man tænke på, hvordan man vil delinere til

alle små grupper (grupper sig efter grænse, fx drengegrupper, efter størrelse, eller alder, efter farve på en beklædningsdel, i 30 lige store grupper (kan det lade sig gøre?) i tre lige store grupper.

Tegningen kan danne udgangspunkt for elevernes første egne tegnehistorier.

Lav en opgørelse over, hvilke mærke de enkelte elever drikker (hvis der er skolemærkeordning). De forskellige mærkelag placeres næst på et ark karton. Elevernes navne sættes i stjerter over de enkelte mærketyper. Næst kan der laves en sammenstilling.

**Basishefte Side 7**  
Tæl ting  
Elever tegner ting, de kan se, og tæller, hvor mange der er af dem. Det er ok, at eleverne kun tegner et eksempel, hvis der er et stort antal, men det svarer eleverne for mere ud af at tegne få ting og så tælle dem alle.

**Basishefte Side 8-17**  
Tal  
Sider til at øve talserier. Se beskrivelsen i afsluttende løbskøring og Afslutning af talserier side 22. Det kan med fordel arbejdes med disse sider sideløbende med de øvrige aktiviteter i temaet.




**Privalumai:**

- Mokomoji medžiaga yra spalvinga ir patogi skaitytojui.
- Puslapio atvartai nėra perkrauti tekstu, tačiau pilni iliustracijų, kurios siūlo daug galimybių dirbti klasėje.
- Septynios temos (klasė, akmenys, mokykla, laikas, parduotuvė, pilis ir cirkas) suteikia daug galimybių įvairioms veikloms.
- Įdomiai pateiktas iliustracijų ir nuotraukų derinys leidžia mokiniams suprasti, jog matematika yra susijusi su realiu pasauliu.
- Pelėdos veikėjas sujungia atskiras vadovėlio dalis ir kitus mokymosi išteklius komponentus.
- Mokytojo knygoje pateikta daug gerų idėjų ir papildomos medžiagos, padedančios sustiprinti mokymosi procesą.

**Pasiūlymai tobulinimui:**

- Teksto apimtis, esanti kiekviename puslapyje, knygos pabaigoje galėtų būti didesnė.
- Kai kurie knygos atvartai yra kiek perpildyti, todėl sunkiau jais naudotis.
- Eilėraštkai ant plakatų mažai prisideda prie matematikos mokymosi, o kai kurie juose esantys žodžiai yra per sudėtingi, kad vaikai juos galėtų suprasti.
- Kai kurie knygos atvartai nėra labai susiję su matematika ir yra per daug vaikiški ir paprasti pirmos klasės mokiniams.

**2013**

**I KATEGORIJA (ikimokyklinio amžiaus mokiniams)**

*2 pavyzdys*

**Aukso apdovanojimas:**



Pavadinimas **LA ESPIRAL DE LAS LETRAS**

Dalykas **Raštingumo mokymasis ikimokykliniame ugdyme**

Autoriai **Carlos Reviejo**

Leidėjas **Vicens Vives**

Šalis **Ispanija**



### Privalumai:

- Mokytojo knyga ypač gerai parengta ir apima viską, ko gali prireikti mokytojui: išsamų kiekvieno skyriaus turinį ir tikslus, pedagoginius išteklius, pasirengimo pamokoms patarimus, konkrečius vertinimo rodiklius ir išsamias gaires giliam ir objektyviam raštingumo gebėjimų įvertinimui.
- Mokytojas gali naudotis gausiais ištekliais, kuriuos mokymo procese jis gali praplėsti, sumažinti ar iliustruoti atsižvelgiant į besimokančiųjų lygį ir interesus.
- Puslapiai išdėstyti aiškiai ir šiuolaikiškai naudojant patrauklų grafinių dizainą. Skirtingų gyvūnų naudojimas iliustruojant raides padeda mokiniams geriau jas įsiminti.

- Pateikiamos smagios ir spalvingos iliustracijos, kartais naudojami įdomūs nuotraukų ir paveikslėlių deriniai.
- Medžiaga suteikia mokiniams galimybes skaityti ir rašyti atskiras raides ar jų derinius.
- Medžiaga taip pat suteikia galimybes kurti dialogus apie raides ir garsus.
- Vadovėlis yra padalintas į kelis nedidelius bukletus, kurie leidžia pabaigti knygą per trumpą laiką.

#### **Pasiūlymai tobulinimui:**

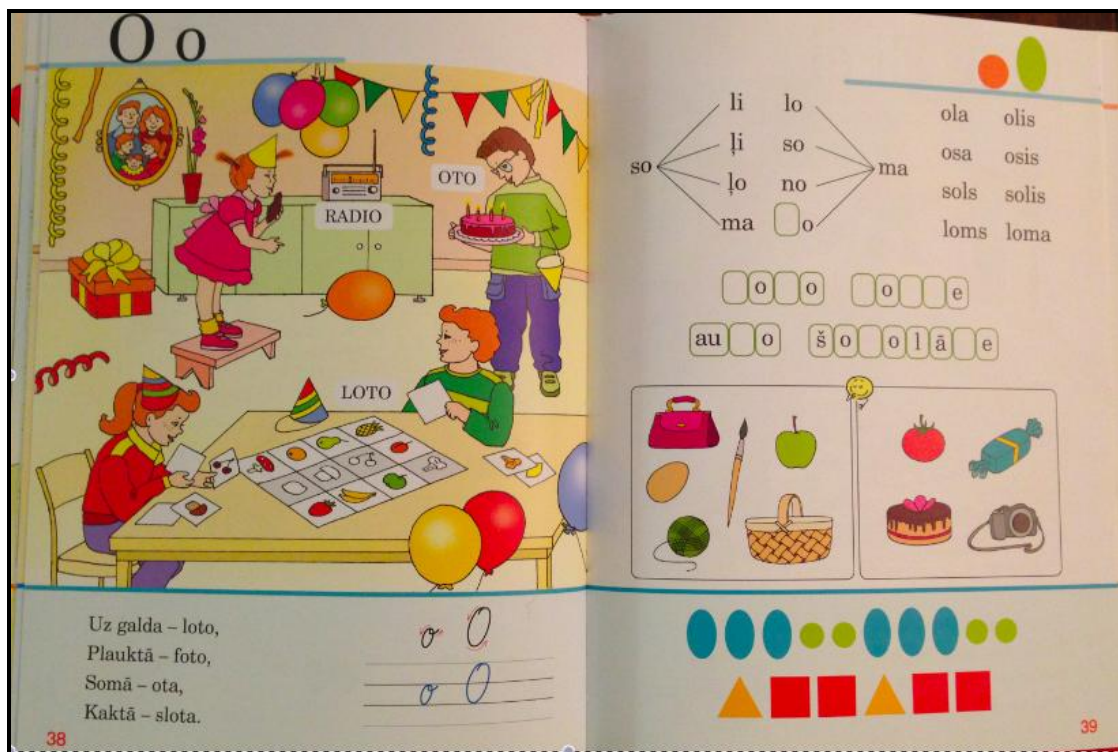
- Kai kurie tekstai yra pateikti ne baltame fone, todėl juos gali būti sunku perskaityti.

*3 pavyzdys*

#### **Sidabro apdovanojimas:**



Pavadinimas	<b>RAIBĀ PASAULE. MANA GRĀMATA</b>
Dalykas	<b>Integruota mokymosi medžiaga 6 klasės mokiniams</b>
Autoriai	<b>Autorių kolektyvas</b>
Leidėjas	<b>Zvaigzne ABC Publishers</b>
Šalis	<b>Latvija</b>



### Privalumai:

- Mokojoji medžiaga paremta labai įdomia, išsamia mokymosi koncepcija, apimančia skaitymą, rašymą, matematiką ir netgi rankdarbius. Tai labai gerai apgalvota mokymosi priemonė su puikiai tarpusavyje derančia medžiaga.
- Mokytojo knyga labai plati, pateikianti mokytojui teorinius pagrindus, pasirengimo gaires, patarimus ir išteklius siekiant pritaikyti mokomąją medžiagą skirtingų poreikių mokiniams. Atskirai aptariami kairiarankių ir dešiniarankių mokinių mokymo aspektai.
- Socializacija ir dalyvavimas yra tinkamai ugdomi darbo poromis ir grupėse dėka.
- Mokomosios medžiagos išdėstymas yra aiškus, paprastas, gražiai suformatuotas ir tinkamas tikslinei auditorijai. Vadovėlis, skirtas mokiniams, yra ypač gerai pagamintas.
- Dėl mokomųjų komponentų (veiklų, užduočių ir pan.) gausos mokytojas turi dideles galimybes diferencijuoti mokymą.
- Pasiekimai yra aiškiai suformuluoti, kadangi užduočių atsakymai yra pateikti kiekvieno pratybų sąsiuvinio gale.
- Aiškus pratybų sąsiuvinuose esančių iliustracijų ir realaus mokinių pasaulio ryšys, tačiau vadovėlio ir jo viršelio iliustracijos yra gana idealizuotos ir atitrūkusios nuo realybės.

- Vadovėlyje pateikta medžiaga padeda ugdyti visus penkis pojūčius: regos, klausos, skonio, uoslės ir lytėjimo.

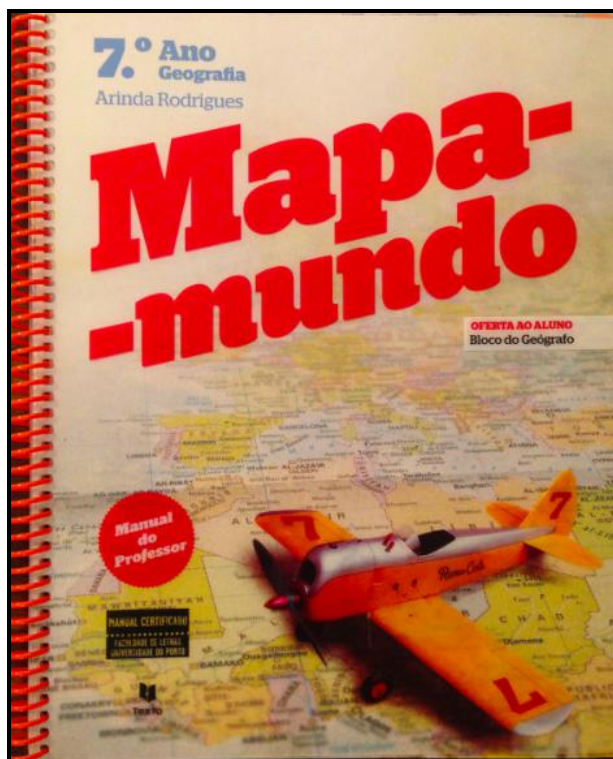
**Pasiūlymai tobulinimui:**

- Mokytojo knygoje mokymo tikslai ir veiklos yra tik trumpai aprašytos.
- Tarpkultūriniam sąmoningumui skiriama nepakankamai dėmesio, kadangi near užduočių ar pavyzdžių apie šalis ar žmones už Latvijos ribų.

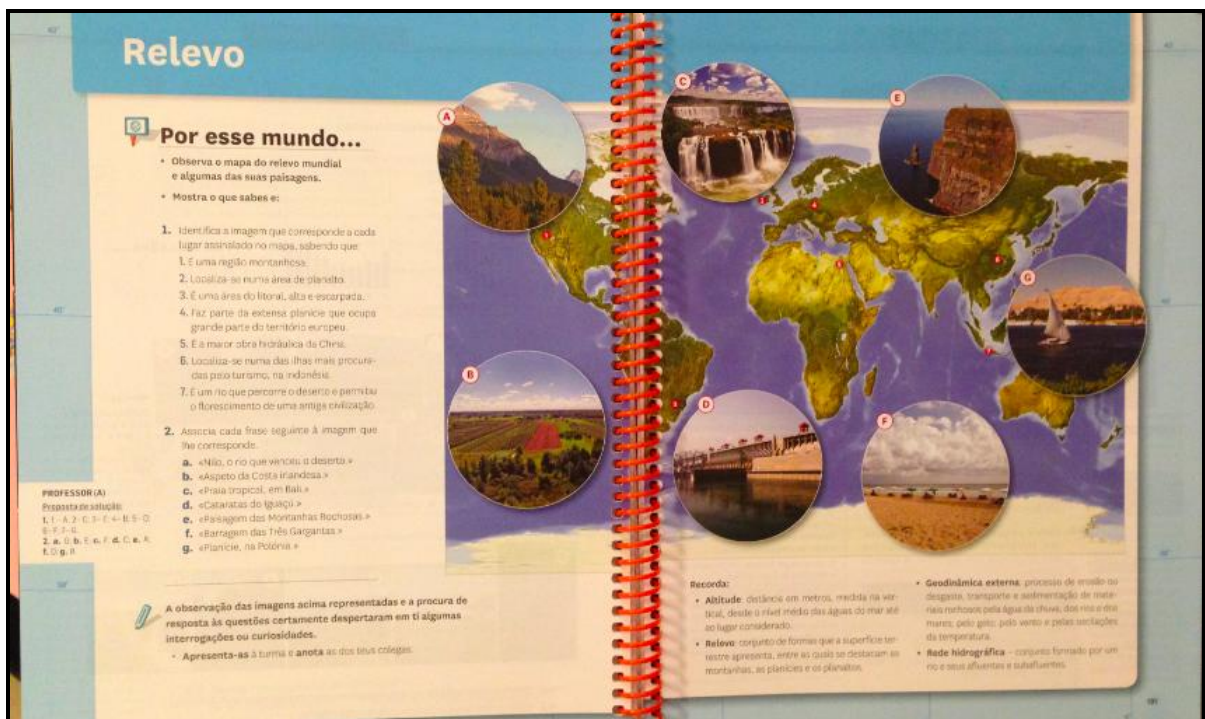
**III KATEGORIJA (12 m. amžiaus ir vyresniems mokiniams)**

*4 pavyzdys*

**Aukso apdovanojimas:**



Pavadinimas	<b>MAPA-MUNDO</b>
Dalykas	<b>Geografijos vadovėlis 7 klasei</b>
Autoriai	<b>Arinda Rodrigues</b>
Leidėjas	<b>Texto Editores</b>
Šalis	<b>Portugalija</b>



## Privalumai:

- Turtinga mokomoji medžiaga, suteikianti galimybės dirbti ir individualiai, ir grupėse.
- Vadovėlio pradžioje pateikiamas naudingas vadovas, kuris parodo, kaip naudotis įvairiomis vadovėlio dalimis.
- Aukštos kokybės iliustracijos, kuriose išlaikoma pusiausvyra tarp berniukų ir mergaičių.
- Teigiamas informacijos, kurią galima rasti internete, panaudojimas.
- Užduočių įvairovė.
- Daug galimybių besimokantiesiems įsitraukti į įvairias veiklas.
- Patrauklus puslapių išdėstymas su pasikartojančiais ženklais įvairių mokymosi strategijų elementams pažymėti.
- Išsamios ir gerai parengtos mokytojo knygos dėka mokytojas turi visas galimybes pasiruošti, suplanuoti veiklas ir pasiūlyti įvairias užduotis skirtingų gebėjimų mokiniams.
- Kompaktiniame diske patalpintos daugumos dokumentų elektroninės versijos, taip pat įvairūs testai ir įvertinimo veiklos. Tai suteikia mokytojams ir mokiniams prieigos prie papildomos medžiagos galimybes.
- Stipresniems besimokantiesiems pateikiama sudėtingesnių užduočių, skatinančių refleksiją.

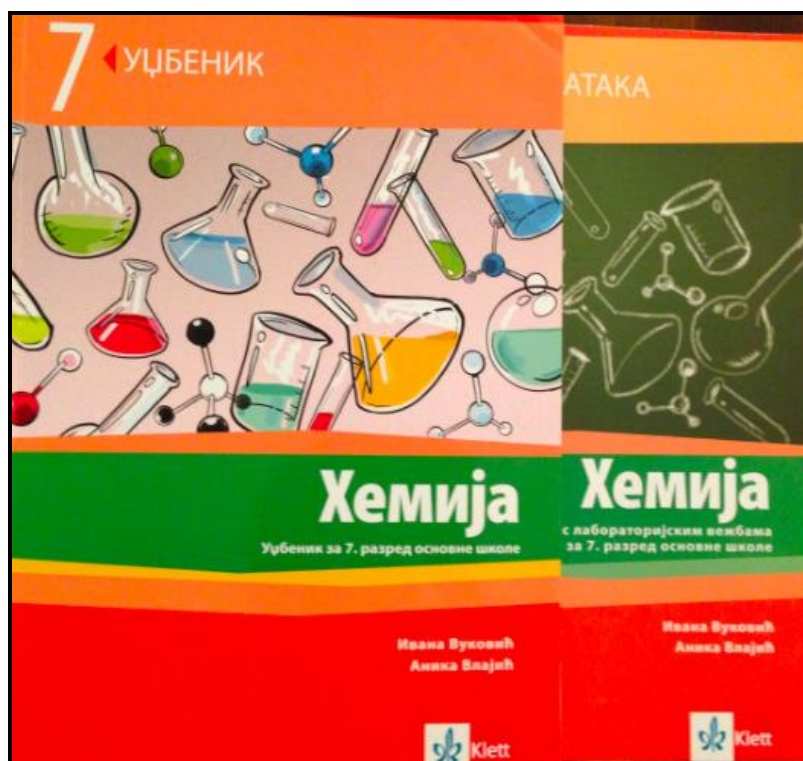
- Aiškus veiklos ne mokymosi aplinkoje skatinimas atliekant tyrimus ir įvairius projektus.

#### **Pasiūlymai tobulinimui:**

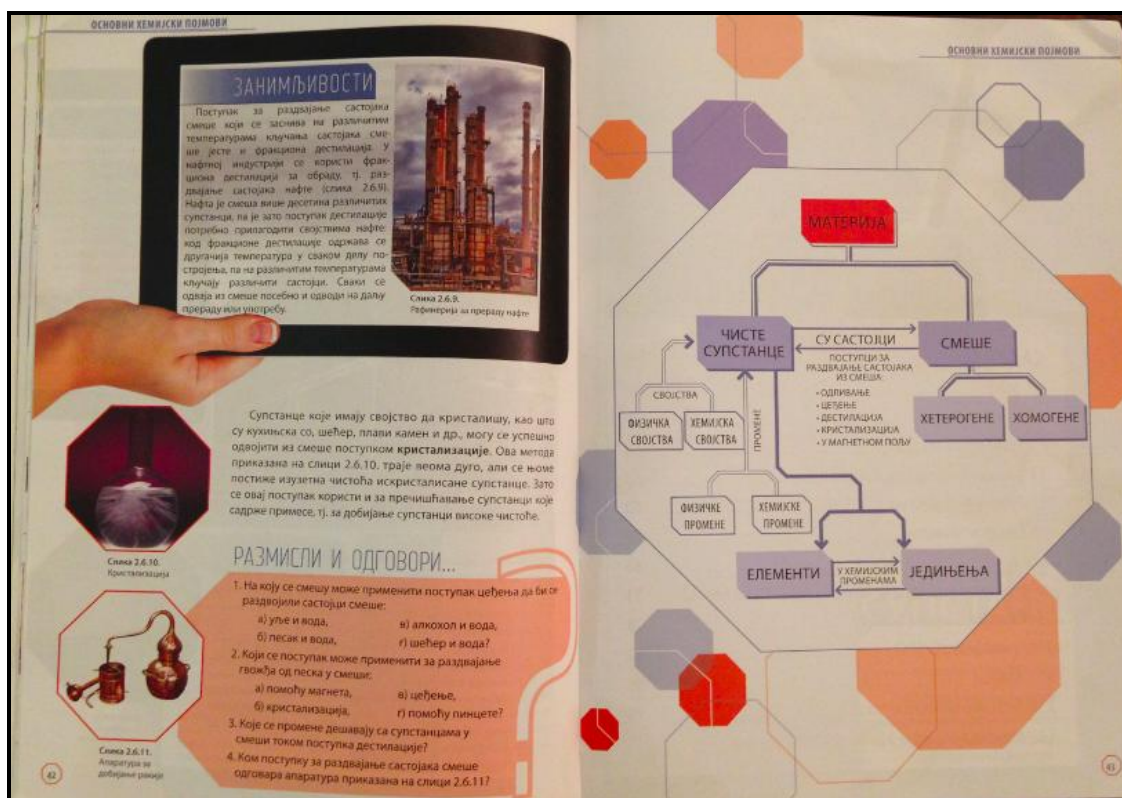
- Nedidelis vadovėlio trūkumas yra pakankamo pasiekimų aiškumo nebuvimas, nes užduočių atsakymai nėra pateikti nei vadovėlyje, nei mokytojo knygoje.
- Trūksta iliustracijų su žmonėmis, kurios padėtų pabrėžti pateiktos medžiagos perspektyvą iš asmens pozicijų.
- Kai kurie tekstai atrodo kiek per sudėtingi ir perpildyti terminais.

*5 pavyzdys*

#### **Sidabro apdovanojimas:**



Pavadinimas	<b>ХЕМИЈА 7</b>
Dalykas	<b>Chemijos vadovėlis 7 klasei</b>
Autoriai	<b>Ivana Vuković ir Anika Vlajić</b>
Leidėjas	<b>Klett Serbia</b>
Šalis	<b>Serbija</b>



### Privalumai:

- Gerai suprojektuotas, dinamiškas ir šiuolaikiškas vadovėlis ir pratybų sąsiuvinis, parengti naudojant ryškias spalvas, dėl kurių jis iškart tampa patrauklus. Tai protingas ir naudingas sprendimas, kadangi taip pateikta chemija atrodo mažiau abstrakti ir sudėtinga.
- Bendras vadovėlio dizainas, puslapių išdėstymas, struktūra ir vaizdinės informacijos naudojimas padeda pateikti chemiją kaip įdomų ir linksmą dalyką, o tai labai aktualu šios amžiaus grupės – 13 m. – mokiniams.
- Gerai išdėstytas turinio puslapis – aiškus, padedantis lengvai susiorientuoti, sudarytas iš penkių pagrindinių dalių, trumpo žodyno ir rodyklės.
- Vadovėlio struktūra gerai pateikta, kiekvienoje dalyje naudojami paprasti ir aiškūs paaiškinimai.
- Kiekvienos dalies pradžioje pateikiamas įvadinis atvartas, kuriame yra nedaug teksto, tačiau formuluojami geri klausimai, sužadinantys mokinių susidomėjimą.
- Kiekvienas skyrius pradedamas motyvuojančiu įvadu, kuris pateikiamas komiksų forma siekiant mokiniams patraukliai pristatyti pagrindines skyriaus sąvokas.

- Pateikiama daug užduočių, pavyzdžių, eksperimentų ir kitos veiklos, padedančios įgyti naujų žinių ir gebėjimų.
- Kiekvienas skyrius baigiamas įsivertinimo klausimais – *Pagalvok ir paaiškink.*
- Pagrindiniai komiksų veikėjai atspindi gerą pusiausvyrą tarp lyčių – mokslininkai moteris ir vyras bei mergaitė ir berniukas.
- Pratybų sąsiuvinis parengtas taip pat gerai kaip ir vadovėlis, su aiškiu turiniu bei struktūros paaiškinimais.
- Pateikiama daug praktinių laboratorinių eksperimentų. Pratybų sąsiuvinis pradedamas naudingomis taisyklėmis – kaip elgtis laboratorijoje, trumpi paaiškinimai apie pirmosios pagalbos suteikimą, skirtingų cheminių medžiagų piktogramų sąrašas (su paaiškinimais) bei įvadas apie laboratorijoje naudojamą medžiagą (su nuotraukomis). Šie dalykai vertintini teigiamai, nes nėra dažnai aptinkami chemijos vadovėliuose.
- Yra įvairių užduočių ir pratimų individualiam ir grupiniam darbui.
- Pateikiamos nuorodos į sveiką gyvenimo būdą, mitybą, aplinkosaugos klausimus ir ekologiją. Tai turėtų padėti mokiniams tapti sąmoningesniais daugeliu gyvenimo XXI a. klausimų ir reiktų tikėtis, paskatins jų geresnio gyvenimo būdo pasirinkimą.
- Visa mokomoji medžiaga parengta chemiją vaizduojant kaip įdomų ir svarbų dalyką.
- Sąvokų rodyklė ir apibrėžimai yra aiškūs, naudingi ir tinkami to amžiaus mokiniams.

**Pasiūlymai tobulinimui:**

- Mokymo medžiagoje nėra pateikiama veiklų, skatinančių mokymo diferencijavimą.
- Kai kurie puslapiai yra perpildyti nepaliekant pakankamų paraščių.

**Specialus apdovanojimas už inovatyvumą:**



Pavadinimas **FORUM 2**  
Dalykas **Lotynų kalbos vadovėlis 14 m. mokiniams**  
Autoriai **Autorių kolektyvas**  
Leidėjas **De Boeck**  
Šalis **Belgija**

**I Intro**

1 Noteer deze fabeldieren onder de correcte afbeelding: *minotaurus - griffioen - centaur - glibla - satyr - siren - hydra*.





2 Zoek op. Hoe zien deze fabeldieren eruit: Feniks - Pegasus - Cerberus - Medusa - Chimera? Beschrijf ze.

3 Zoek enkele hedendaagse mythen, verhalen of boeken waarin fabeldieren opduiken en stel die voor aan de klas.

**II Bellerophon en Chimaera**  
De bijstelling en het indicatief perfectum

In 1552 werd bij Arezzo een groot bronzen beeld van de Chimaera gevonden. Waarschijnlijk was het deel van een beeldengroep. Het beeld is Etruskisch (de Etrusken zijn het volk waarover je meer leest in de cultuur). Wellicht werd het beeld gemaakt in de late 5de eeuw of vroege 4de eeuw v.C. Het verhaal rond dit fabeldier kennen we uit de Griekse mytheologie. Lees je mee?



De Chimera van Arezzo

Bellerophon was een van de grootste Griekse helden. Hij was de kleinzoon van Stesifos. In zijn jeugd had hij het gewetenele paard Pegasus kunnen vangen, toen het bij een bron kwam drinken. Later werd hij verbazen wegens moord op Belleros. Hij ging - om zich van die moord te zuiveren - op weg naar Lycie (Zuidwest-Turkije) en kwam terecht bij koning Proetus.

1 Lees de Latijnse tekst diagonaal door. Je begrijpt snel enkele woorden. Haal alle eigennamen uit de tekst en plaats ze in dit schema.

Held: \_\_\_\_\_  
Hulp: \_\_\_\_\_  
Gevaarlijk dier: \_\_\_\_\_

Koning \_\_\_\_\_  
Koning \_\_\_\_\_ X \_\_\_\_\_ X \_\_\_\_\_

Statio 2

### Privalumai:

- Vadovėlis apima kasdienio gyvenimo temas (naudojami juokingi posakiai, tokie kaip “from zero to hero” (nuo nulio iki didvyrio)).
- Mokymosi tikslai aiškiais išskirti.
- Mokytojo knygoje yra pateikiami skirtingi metų mokymo planai priklausomai nuo pamokų skaičiaus per savaitę.
- Išdėstymas yra aiškus, tačiau kai kur šiek tiek perpildytas.
- Pirminių šaltinių, tekstų apie Romą, šiuolaikinės kultūros, gramatikos ir žaidimų derinys sudaro naudingą mokymosi medžiagą.
- Be paprastų užduočių pateikiama papildomų užduočių gabesniems mokiniams.
- Tikslingai naudojamos skirtingos spalvos siekiant atskirti įvairių rūšių tekstus.

### Pasiūlymai tobulinimui:

- Kai kurios teksto eilutės yra per ilgos, jos neturėtų tęstis per du puslapius.

Mokymų „**Bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių ir kitų mokymo priemonių turinio vertinimo aspektai**“ medžiaga

Parengė: James McCall

## **KOKYBĖS PATIKROS LAPAS**

### **1. Teksto kokybės patikra**

#### **Apimtis**

- Ar vadovėlis apima visą programą taip, kaip reikalauja Švietimo ministerija?
- Ar vadovėlyje atsižvelgta į naujausių programų reikalavimus/ nuostatas ir mokymo metodologiją?

#### **Aiškumas, suprantamumas**

- Ar vadovėlio kalba/stilius yra aiškus, suprantamas?
- Ar vadovėlio kalba tinkama numatomam skaitytojui?
- Ar yra tinkamas žodynas/sąvokos tam tikrai amžiaus grupei? Įvairių gebėjimų mokiniams?
- Ar sakiniai tinkamo ilgumo – nei per ilgi, nei per trumpi?

#### **Tikslumas ir dėmesys detalėms**

- Ar tekstas korektiškas visais požiūriais?
- Ar tinkamai apžvelgiamas dalykas/ temos?
- Ar nėra spausdinimo/spaudos/korektūros klaidų?
- Ar išlaikomas nuoseklus stilius visame vadovėlyje?
- Ar išlaikomas vienodas stilius ir forma, t.y. ar vienodai žymimos veiklos, užduotys, klausimai, ar vienodai atrodo temų ir potemių skirstymas, ir pan.?

### **2. Apipavidalinimas ir „navigacija“**

#### **Šriftas ir šrifto dydis**

- Ar šriftas lengvai skaitomas?
- Ar šrifto dydis tinkamas amžiaus grupei? Pvz., pradinių klasių mokiniams reikia didesnio šrifto nei vyresniems.
- Ar vadovėlyje yra skirtingų šriftų? Jei taip, ar jie nesukelia sumaišties, netrukdo suprasti teksto? Skirtingi šriftai naudojami akcentuoti tam tikrus dalykus ar klausimus, tačiau jie turi būti nuosekliai ir tvarkingai pateikiami

#### **Skyriai ir poskyriai**

- Ar tekstas prasmingai ir tikslingai suskirstytas į skyrius ir poskyrius? Ar suskirstymas yra aiškus, matomas, suprantamas?
- Ar poskyrių sistema yra nuosekli?
- Ar įvairios teksto dalys aiškiai išskirtos? Pvz.: užduotys, klausimai, šaltiniai, nuorodos.

- Ar tekste tinkamai naudojamos spalvos bei atspalviai ir padeda skaitytojui geriau suvokti skirtingus teksto tipus?
- Ar turinys padeda lengvai surasti atskiras temas, skyrius, poskyrius?
- Ar puslapių numeracija yra aiški ir struktūruota?

### **Spaudos kokybė**

- Ar visame tekste/vadovėlyje išlaikoma vienoda spaudos kokybė?
- Ar yra išryškintos tam tikros vietos (bent būtiniausios)?

### **Eilutės ilgis**

- Ar eilutės ilgis yra tinkamas – ne per daug žodžių, tinkamas žodžių skaičius?
- Ar sumaniai sumaketuotos puslapio skiltys, stulpeliai?
- Ar tinkami tarpai tarp raidžių, žodžių, eilučių?

### **Antraštės**

- Ar visi paveikslėliai turi antraštes?
- Ar antraštės yra svarbios, tinkamos ir įskaitomos?
- Ar adekvatus ryšys tarp paveikslėlių ir teksto?

## **3. Iliustracijos ir paveikslėliai**

### **Iliustracijos ir grafiniai paveikslai**

- Ar iliustracijos yra aiškios, suprantamos?
- Ar yra įdomiai derinami įvairūs paveikslai, schemas, nuotraukos?
- Ar iliustracijų paaiškinimai/užrašai/pavadinimai yra suprantami, įskaitomi? Ar yra prasmingi teksto atžvilgiu?
- Ar visos iliustracijos yra numeruotos?

### **Iliustracijų funkcija**

- Ar iliustracijos yra funkcionalios, t.y. tarnauja konkrečiam tikslui, o ne tik „puošia“ tekstą ar yra meniško darbo pavyzdys?
- Ar iliustracijos susietos su konkrečiais mokymosi uždaviniais ir rezultatais?
- Ar iliustracijos turi ugdomąjį pobūdį, t.y. ugdo tam tikrus individualius ar grupės gebėjimus?

### **Iliustracijų turinys**

- Ar iliustracijos tarnauja kitiems ugdymo tikslams? Pvz.: atspindi lyčių, socialinę ar kt. lygybę?
- Ar iliustracijose yra pakankamai ir miesto, ir kaimo vietovių vaizdų?
- Ar iliustracijose yra neatpažįstamų skaitytojui elementų? Pvz.: nepasitaikančių kasdieniame gyvenime?

#### **4. Užduotys ir pratimai**

- Ar pakanka užduočių įvairovės visame vadovėlyje? Ar jos yra tinkamos skaitytojui?
- Ar užduotys yra susietos su vadovėlio tekstu ir yra derančios?
- Ar užduotys yra išskirtos, pavaizduotos kitaip, nei likęs tekstas? Ar lengva jas atpažinti, surasti? Pvz., yra atskirame langelyje, pažymėtos kita spalva.
- Ar yra veiklų, tinkamų ir tenkinančių įvairių akademinį poreikių turinčius mokinius? Nuo paprastų iki sudėtingų.
- Ar užduotys ir pratimai tinkami Lietuvos kontekstui?
- Ar užduotys ir pratimai yra pažįstami, įprasti vadovėlio skaitytojams?

#### **Įgūdžių/gebėjimų ugdymas**

- Ar vadovėlis prisideda prie konkrečių įgūdžių ugdymo?
- Ar vadovėlis prisideda prie individualių, grupinių įgūdžių ugdymo?
- Ar vadovėlis padeda ugdyti analizavimo, tyrinėjimo, informacijos patikimumo tikrinimo įgūdžius? Ar vadovėlis moko nustatyti ir įvertinti išsakytos nuomonės pagrįstumą?

#### **Problemų sprendimas**

- Ar vadovėlis skatina įvairiapusį problemų sprendimą ( kai galimi keli tos pačios problemos sprendimo variantai)?
- Ar vadovėlyje nurodyta, kad problemą galima išspręsti daugiau nei vienu būdu?
- Ar vadovėlyje nurodoma, kad į klausimą galima atsakyti keleriopai ( galimi keli teisingi atsakymai)?
- Ar vadovėlio medžiaga suteikia galimybių diskusijoms, nuomonių apsikeitimui?

#### **5. Aktualūs bei kiti svarbūs klausimai**

##### **Demografija, gyventojų kaita**

- Ar vadovėlis padeda suprasti demografinius pokyčius?
- Ar vadovėlis padeda ugdyti įgūdžius, susijusius su demografiniais, gyventojų kaitos pokyčiais?
- Ar vadovėlis prisideda prie švietimo visuomenės sveikatos klausimais? Pvz., ŽIV/AIDS, narkotinių medžiagų naudojimas ir pan.

##### **Lyties klausimai**

- Ar vadovėlyje pakankamai skiriama dėmesio mergaitėms ir berniukams, t.y. atsižvelgiama į lyčių skirtumus?
- Ar pagarba lyties skirtumams atsipinti ir tekste, ir iliustracijose?

##### **Pilietinis ugdymas**

- Ar vadovėlyje paaiškintas aktyvus visuomenės vaidmuo priimant jai svarbius sprendimus?

- Ar vadovēlyje pateikiami pavyzdžiai iš šeimos, mokyklos, bendruomenės, valstybės gyvenimo?

### Į vaiką orientuotą metodologija

- Ar vadovėlis suteikia galimybę mokiniams būti aktyviais mokymosi proceso dalyviais?

### Aplinkosauginis švietimas

- Ar vadovėlio medžiaga padeda suvokti žmonių elgesio pasekmes aplinkai?
- Ar vadovėlis prisideda prie aplinkosauginių įgūdžių ugdymo?

Žemiau pateikiami iliustracijų, šrifto, apipavidalinimo ir „navigacijos“ vertinimo pavyzdžiai:

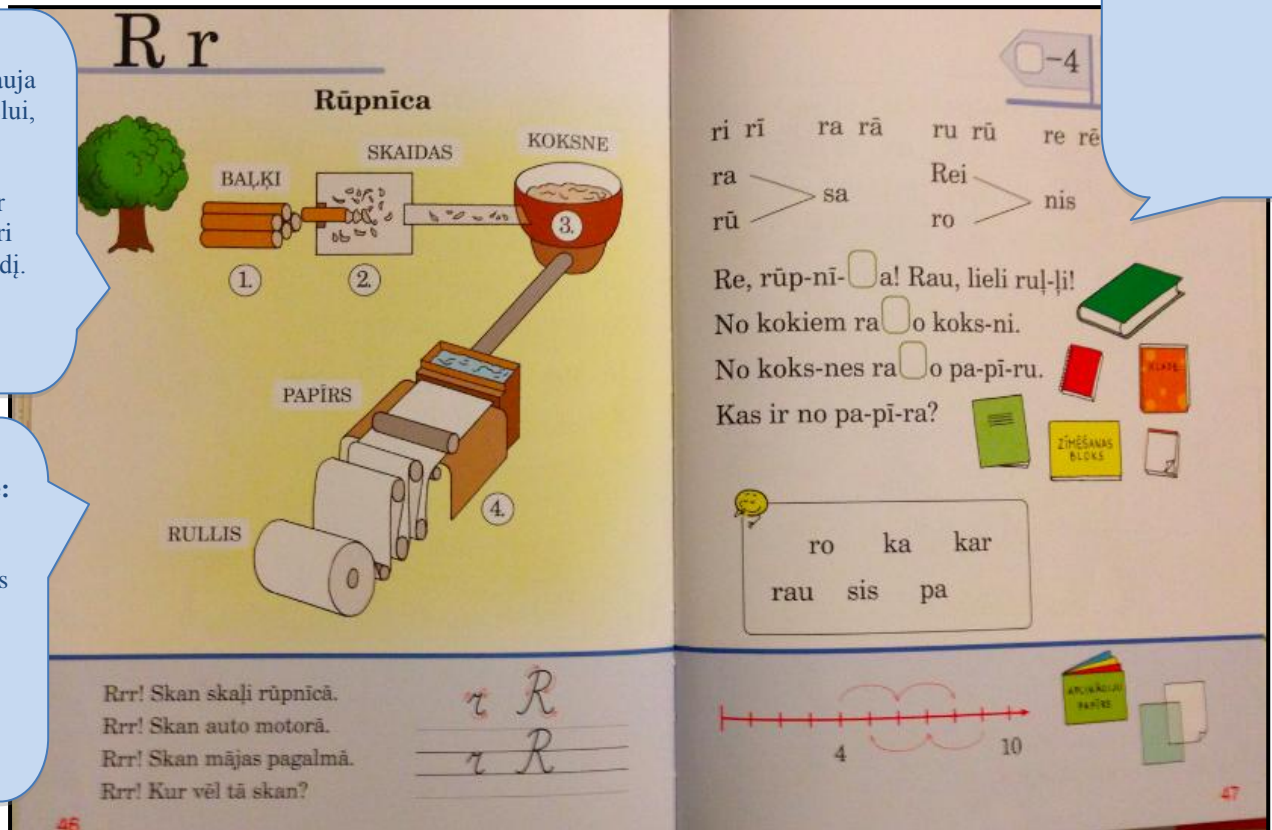
7 pavyzdys

Pavadinimas **RAIBĀ PASAULE. MANA GRĀMATA**  
 Dalykas **Integruota mokymosi medžiaga 6 klasės mokiniams**  
 Autoriai **Autorių kolektyvas**  
 Šalis **Latvija**

**Iliustracijų turinys:**  
 tarnauja kitiems ugdymo tikslams (pateikia papildomą informaciją).

**Iliustracijų funkcijos:** tarnauja konkrečiam tikslui, susietos su mokymosi uždaviniais ir rezultatais, turi ugdomąjį pobūdį.

**Iliustracijų pateikimo kokybė:** aiškios ir suprantamos, derinamos schemas ir paveikslai, pavadinimai įskaitomi, suprantami, prasmingi.




Pavadinimas **RAIBĀ PASAULE. MANA GRĀMATA**  
 Dalykas **Integruota mokymosi medžiaga 6 klasės mokiniam**  
 Autoriai **Autorių kolektyvas**  
 Leidējas **Zvaigzne ABC Publishers**  
 Šalis **Latvija**

**Ilustracijų turinys:**  
 tarnauja kitiems  
 ugdymo tikslams  
 (pateikia papildomą  
 informaciją).

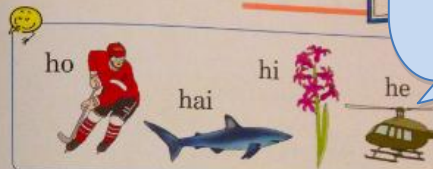
**Šriftas ir šrifto  
 dydis:** šriftas  
 lengvai  
 skaitomas, dydis  
 tinkamas 6 m.  
 vaikams.

**Šriftas ir šrifto  
 dydis:** skirtingi  
 šriftai naudojami  
 tikslingai skaitymo  
 ir rašymo  
 mokymuisi.

**H h**



ho hai hi he



Ha-ha-ha! Hi-hi-hi! Ho-ho-ho!

**Hokejs**

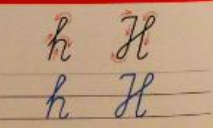
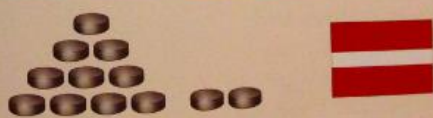
Harijs, Hugo un Hanna skatās hokeju.

O-ho-ho! Ripa atkal vārtos!

Latvijas izlase uzvar. Urrā!

Tūdaļ skanēs Latvijas himna.

Hokejisti spēlēt trauc,  
 Līdzjutēji skaļi sauc:  
 - Dar', ko var! Dar', ko var!  
 Latvijai ir jāuzvar!

66 67

Pavadinimas **MAPA-MUNDO**  
 Dalykas **Geografijos vadovėlis 7 klasei**  
 Autoriai **Arinda Rodrigues**  
 Leidėjas **Texto Editores**  
 Šalis **Portugalija**

**Spaudos kokybė:**  
 visame tekste išlaikoma vienoda spaudos kokybė, tinkamai išryškintos tam tikros vietos.

**Šriftas ir šrifto dydis:**  
 šriftas lengvai skaitomas, dydis tinkamas amžiaus grupei.

**1. Agora já és capaz...**

**1. Observa o Fig. 1.**

Pašalis	Terminas	Žemėtremimas	Užtvandžiai	Užtvandžiai
China	10	10	10	10
Indija	5	5	5	5
Filipinai	5	5	5	5
USA	5	5	5	5
Indonezija	5	5	5	5
Meksika	5	5	5	5
Japanija	5	5	5	5
Australija	5	5	5	5
Vietnamas	5	5	5	5
Paragvajus	5	5	5	5

**FIGURA 1** - Pašalys, kuriose buvo mažiausias natūralių katastrofų skaičius 2012 m.

**1.1 Seleciona,** nas alíneas seguintes, a única hipótese que completa corretamente a afirmação inicial, de acordo com o gráfico.

- As catástrofes naturais mais frequentes são:
  - as secas, ondas de calor e vagas de frio;
  - as cheias e movimentos de vertente;
  - os furacões e tornados;
- As erupções vulcânicas e os sismos são catástrofes de origem:
  - climática;
  - meteorológica;
  - geológica.
- Os três países com mais catástrofes de origem meteorológica situam-se na:
  - interseção de placas tectónicas;
  - zona dos ciclones tropicais violentos;
  - zona intertropical.
- A boa gestão das bacias hidrográficas poderá reduzir o risco de ocorrência de:
  - cheias, na China, Índia e Filipinas;
  - furacões, nos EUA e no México;
  - sismos, na China e Indonésia.

**2. Observa o Fig. 2.**

**FIGURA 2** - Catástrofe natural numa bacia hidrográfica.

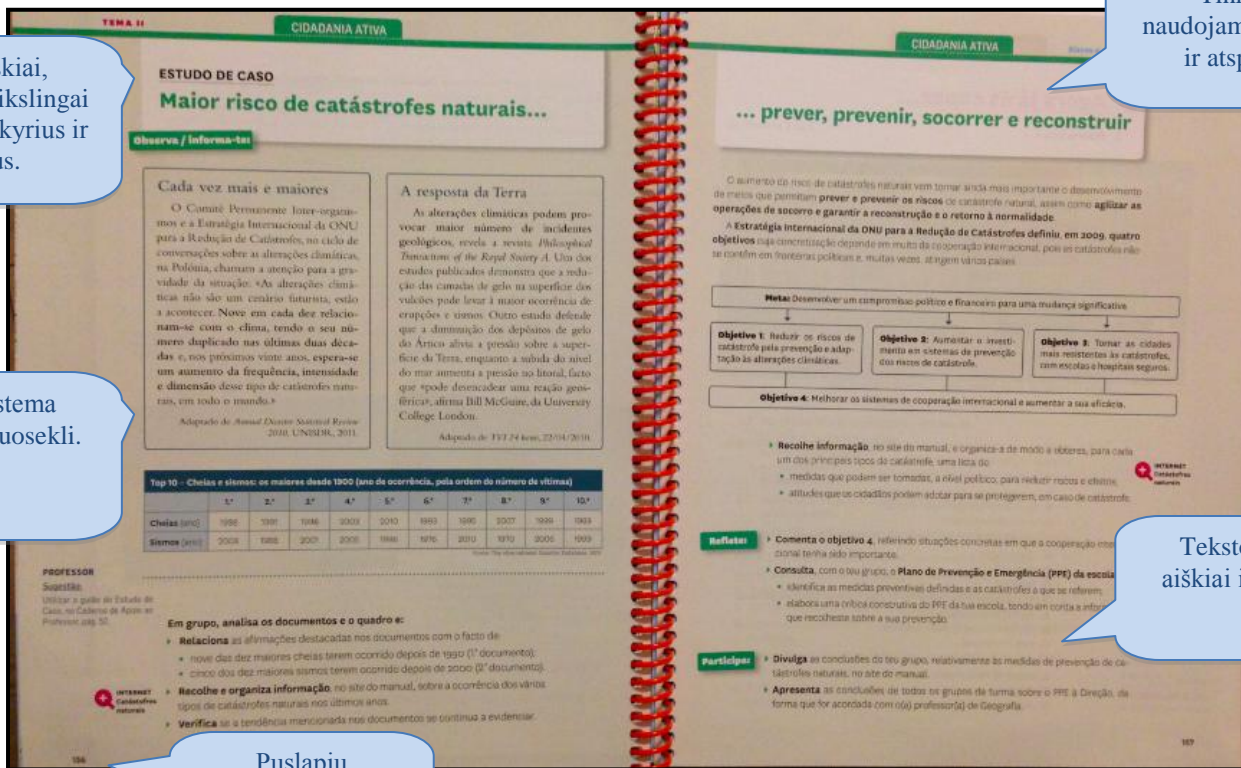
- Identifica a letra que corresponde a cada área de:
  - construção em leito de cheia;
  - movimento de vertente;
  - desflorestação;
  - assoreamento do rio.
- Explica como é que a desflorestação contribui para agravar os riscos de derrocada e de cheia.
- Indica duas medidas que podem reduzir o risco de ocorrência de cheia.
  - Degrada os solos, facilitando o avanço da desertificação.
  - Deslignamento de terra provocado por chuva intensa ou por sismos.
  - Ciclone tropical violento que se forma sobre o Pacífico Ocidental.
  - Tempestade que se forma no Atlântico e pode atingir terra e provocar destruição.
  - Provoca intensa poluição atmosférica e pode perturbar a navegação aérea.
  - Pode causar outras catástrofes: deslizamentos, inundações, etc.
  - Temperaturas máximas diárias superiores ao normal para a época, durante semanas, aumentam o risco de incêndio.

**PROFESSOR**  
 Propostas de resolução:  
 2.1. a, b, c, e, f, d, e.

**Antraštės:**  
 paveikslėliai turi tinkamas antraštės, antraštės svarbios, tinkamos ir įskaitomos.

**Eilučių ilgis:** eilutės ilgis tinkamas, sumaniai sumaketuotos puslapio skiltys ir stulpeliai, tinkami tarpai.

Pavadinimas **MAPA-MUNDO**  
 Dalykas **Geografijos vadovėlis 7 klasei**  
 Autoriai **Arinda Rodrigues**  
 Leidėjas **Texto Editores**  
 Šalis **Portugalija**



Tekstas aiškiai, prasmingai ir tikslingai suskirstytas į skyrius ir poskyrius.

Poskyrių sistema pakankamai nuosekli.

Puslapių numeracija aiški.

Tinkamai naudojamų spalvų ir atspalvių.

Teksto dalys aiškiai išskirtos.

**Užduotis savarankiškam darbui:** remdamiesi pateiktu *Kokybės patikros lapu* įvertinkite pasirinktą mokymo priemonę.

### **3. Vadovėlių vertinimas atsižvelgiant į bendrąsias kompetencijas**

Lietuvoje Bendrosiose programose (2008) numatyti tikslai – bendrosios kompetencijos. Kompetencija – “gebėjimas atlikti tam tikrą veiklą, remiantis įgytų žinių, mokėjimų, įgūdžių, vertybinių nuostatų visuma” (Švietimo įstatymas, 2011). Vadovėlio turinys ir metodinė sąranga turėtų būti pritaikyta bendrosioms ir esminėms dalykinėms kompetencijoms ugdyti, vertinama remiantis kompetencijų aprašais iš Ugdymo plėtotės centre parengtos formos (Spausdinto vadovėlio vertinimo kriterijai, 2013):

#### **I BENDRA INFORMACIJA APIE VADOVĖLĮ / VADOVĖLIO KOMPLEKTĄ**

**Pavadinimas:**

**Autorius(-iai):**

**Ugdymo sritis / dalykas:**

**Klasė:**

**Vadovėlio komplekto dalys:**

#### **II VADOVĖLIO / VADOVĖLIO KOMPLEKTO TURINIO VERTINIMAS<sup>1</sup>**

##### **1 KRITERIJUS: MEDŽIAGOS TINKAMUMAS ESMINĖMS DALYKINĖMS KOMPETENCIJOMS UGDYTI(S)**

###### *Subkriterijus*

###### ***1.1. Medžiagos dermė su Bendrosiose programose apibrėžta ugdymo srities / dalyko turinio apimtimi:***

- *medžiaga pagal kiekį atitinka Bendrosiose programose apibrėžtą ugdymo srities / dalyko turinio apimtį;*

---

<sup>1</sup>Vertinant pagal kriterijus, privalu pateikti teiginius pagrindžiančius argumentus. Kriterijuose vartojama medžiagos sąvoka apima šiuos elementus: tekstinę ir vaizdinę medžiagą, užduotis ir metodinę struktūrą.

- medžiaga pateikta tikslingai, atsižvelgiant į Bendrosiose programose apibrėžtą turinio apimtį, nėra dalykinių netikslumų.

### **Subkriterijus**

#### **1.2. Medžiagos pritaikymas ugdytis pasiekimus, apibrėžtus ugdymo srities / dalyko Bendrųjų programų ugdomosiose veiklos srityse:**

- medžiagasudaro galimybes įgyti žinių, ugdyti(s) nuostatas, supratimą, gebėjimus, apibrėžtus ugdymo srities / dalyko Bendrųjų programų ugdomosiose veiklos srityse;
- medžiaga pritaikyta mokytis tam tikro amžiaus tarpsnio, skirtingų poreikių bei pasiekimų mokiniams;
- medžiagos struktūravimas ir informacijos paieškos sistema pritaikyta mokytis savarankiškai.

### **Subkriterijus**

#### **1.3. Medžiagos pritaikymas ugdyti(s) pagrindines demokratinės visuomenės vertybes:<sup>2</sup>**

- medžiagaskatina tolerantiškai vertinti ir gerbti skirtingų rasų, kultūrų, etinių grupių, tautų, religijų, lyties, amžiaus grupių, specialiųjų poreikių žmones;
- medžiaga yra nešališka lyties, amžiaus grupių, neįgalumo, gebėjimų, socialinės padėties, rasės, etninės priklausomybės, religijos ir įsitikinimų atžvilgiu;
- medžiaga skatina suvokti skirtingų tautų kultūros tradicijas ir jas plėtoti.

## **2 KRITERIJUS: MEDŽIAGOS TINKAMUMAS BENDROSIOMS KOMPETENCIJOMS UGDYTI(S)**

### **Subkriterijus**

#### **2.1. Medžiagos pritaikymas mokėjimo mokytis kompetencijai ugdyti(s):**

---

<sup>2</sup>Jeigu vadovėlio medžiaga neatitinka 1.3 subkriterijaus, vadovėlis toliau nevertinamas.

- **sudaromos galimybės mokymosi motyvacijai skatinti** (medžiaga įdomi, aktuali, siejama su anksčiau įgytomis mokinių žiniomis ir gebėjimais, užduotys ir klausimai tiriamojo pobūdžio);
- **sudaromos galimybės planuoti, kelti tikslus ir uždavinius** (medžiaga skatina planuoti laiką ir veiklą, kelti tikslus ir uždavinius, apmąstyti mokymosi veiklą);
- **sudaromos galimybės pasirinkti mokymosi strategijas ir priemones** (pateikiamos įvairios mokymo(si) strategijos ir sudaromos galimybės pasirinkti priemones pagal skirtingus poreikius ir pasiekimus);
- **sudaromos galimybės įsivertinti mokymosi pažangą** (medžiaga skatina įsivertinti savo žinias, supratimą, gebėjimus ir nuostatas).

### **Subkriterijus**

#### **2.2. Medžiagos pritaikymas komunikavimo kompetencijai ugdyti(s):**

- **sudaromos galimybės suprasti sakytinio ir rašytinio teksto tikslą** (medžiaga skatina suvokti, kas yra adresatas ir adresantas, užduotys susijusios su įvairių tikslų formuluočių analize ir aptarimu);
- **sudaromos galimybės suprasti ir perduoti žodinius ir nežodinius pranešimus** (medžiaga skatina priimti, suprasti žodinius ir nežodinius pranešimus, perduoti įvairaus pobūdžio pranešimus, išklaudyti ir suprasti kitus, apginti savo nuomonę);
- **sudaromos galimybės rinkti, interpretuoti ir vertinti informaciją** (medžiaga skatina tikslingai ieškoti ir rasti reikiamą informaciją, analizuoti šaltinius, naudotis virtualiomis mokymosi aplinkomis, grafinėmis programomis, tinklaraščiais, atsirinkti tiek informacijos, kiek jos reikia, kritiškai vertinti turimą informaciją);
- **sudaromos galimybės planuoti sakytinius ir rašytinius tekstus** (medžiaga skatina planuoti, perteikti informaciją atsižvelgiant į adresatą, tikslą, situaciją, naudotis šiuolaikinėmis komunikavimo priemonėmis, laikytis kalbos normų ir kalbos etiketo).

### **Subkriterijus**

#### **2.3. Medžiagos pritaikymas pažinimo kompetencijai ugdyti(s):**

- **sudaromos galimybės pažinti save ir aplinką** (medžiaga skatina domėtis gamtine, socialine ir kultūrine aplinka, užduotys tiriamojo pobūdžio, skatinančios ieškoti informacijos įvairiuose šaltiniuose);
- **sudaromos galimybės kelti tikslus ir uždavinius, sistemingai ir kryptingai veikti, pasirinkti pažinimo metodus ir juos taikyti** (medžiaga skatina ieškoti informacijos, ją kritiškai vertinti, panaudoti, numatant galimas pasekmes, stebėti įvykius, reiškinius ir procesus, suvokti ir suprasti naujus faktus, idėjas bei analizuoti turimą informaciją, ieškoti atsakymų, daryti sprendimus, veikti planingai, kryptingai, konstruktyviai);
- **sudaromos galimybės saugiai tyrinėti, pateikti išvadas ir jas kūrybingai taikyti praktikoje** (medžiaga pritaikyta stebėti, tyrinėti aplinkinį pasaulį ir savo atradimais dalytis su kitais, pakankamai medžiagos įgyvendinti pasirinktą pažinimo planą);
- **sudaromos galimybės tikslingai naudotis informacijos šaltiniais, taikyti informacines ir komunikacines technologijas** (medžiaga skatina tikslingai naudoti informacijos šaltinius ir informacines technologijas informacijos paieškai bei apdorojimui, kritiškai ir atsakingai vertinti gaunamą informaciją).

### **Subkriterijus**

#### **2.4. Medžiagos pritaikymas socialinei kompetencijai ugdyti(s):**

- **sudaromos galimybės konstruktyviai bendradarbiauti** (medžiaga skatina būti bendruomenės nariais, rūpintis kitais, norėti būti reikalingiems, priimti sprendimus, konstruktyviai spręsti ginčus ir konfliktus, pateikta pavyzdžių apie žmonių dalyvavimą visuomenės gyvenime, solidarumą, tarpusavio bendradarbiavimą, skatinama konstruktyviai spręsti problemas, siekti dialogo, tarpusavio supratimo);
- **sudaromos galimybės gerbti kitų žmonių poreikius, jausmus, įsitikinimus, teises ir atsakingai atlikti pareigas** (medžiaga skatina suprasti kitų žmonių požiūrių, nuomonių, įsitikinimų įvairovę, būti atviriems ir jautriems kitokiai patirčiai);
- **sudaromos galimybės inicijuoti ir įgyvendinti įvairias veiklas bendruomenėje** (medžiaga skatina bendradarbiavimą siekiant bendrų tikslų, sprendžiant problemas, derinant įvairias nuomones, randant sutarimus ir įvertinant bendradarbiavimo rezultatus);

- **sudaromos galimybės pažinti ir saugoti šalies ir pasaulio gamtos bei kultūros paveldą** (medžiaga pritaikyta dalyvauti aplinkosaugos veikloje, vadovautis darniojo vystymosi principais, prisidėti prie šalies ir pasaulio paveldo saugojimo);
- **sudaromos galimybės socialinių reiškinių refleksijai ir kritiniam vertinimui** (medžiagoje pateikiamos socialinės situacijos, kurios skatina apmąstyti savo ir kitų elgesį, leidžia vertinti veiksmus, numatyti galimas jų pasekmes, skatina reflektuoti ir prognozuoti, ką kitą kartą būtų galima daryti kitaip).

### **Subkriterijus**

#### **2.5. Medžiagos pritaikymas iniciatyvumo ir kūrybingumo kompetencijai ugdyti(s):**

- **sudaromos galimybės kelti ir atrasti kūrybines idėjas** (medžiaga skatina pasitikėti savo kūrybinėmis galiomis, remtis savo intuicija ir vaizduote, išsakyti savo mintis, ieškoti skirtingų problemų sprendimo būdų, išvelgti ryšius tarp skirtingų dalykų);
- **sudaromos galimybės kurti idėjų įgyvendinimo veiksmų planą** (medžiaga skatina numatyti planuojamos veiklos tikslus, analizuoti, vertinti savo iškeltas idėjas, argumentuoti savo pasirinkimus, kurti veiklos planą);
- **sudaromos galimybės aktyviai ir kūrybiškai veikti įgyvendinant idėjas** (medžiaga skatina kurti tam tikrus modelius, projektuoti, ieškoti idėjų išraiškos formų, bendradarbiaujant dalytis idėjomis ir spręsti problemas).

### **Subkriterijus**

#### **2.6. Medžiagos pritaikymas asmeninei kompetencijai ugdyti(s):**

- **sudaromos galimybės pažinti save, priimti iššūkius ir atsakingai veikti** (medžiaga skatina save teigiamai vertinti, pasitikėti savo jėgomis, formuoti vertybes, kurios lemia prasmingą ir sėkmingą veiklos krypties, tikslų bei būdų pasirinkimą, skatina elgtis atsakingai, garbingai, sąžiningai, kryptingai, apmąstyti gyvenimo prasmę);
- **sudaromos galimybės aptarti savo tapatybę** (medžiaga skatina suvokti save kaip laisvą, atsakingą asmenį, apmąstantį savo tapatumą);
- **sudaromos galimybės laikytis sveiko gyvenimo principų, saugiai elgtis** (medžiaga moko branginti gyvybę, rūpintis sveikata, saugiai elgtis, vengti žalingų įpročių, saugoti

*aplinką, atsispirti neigiamai įtakai, o kilus rizikai ieškoti pagalbos; skatina teigiamą požiūrį į savo ir kito žmogaus išvaizdą, emocijas, moralines savybes, intelektą ir sugebėjimus).*

Recenzento vardas ir pavardė:

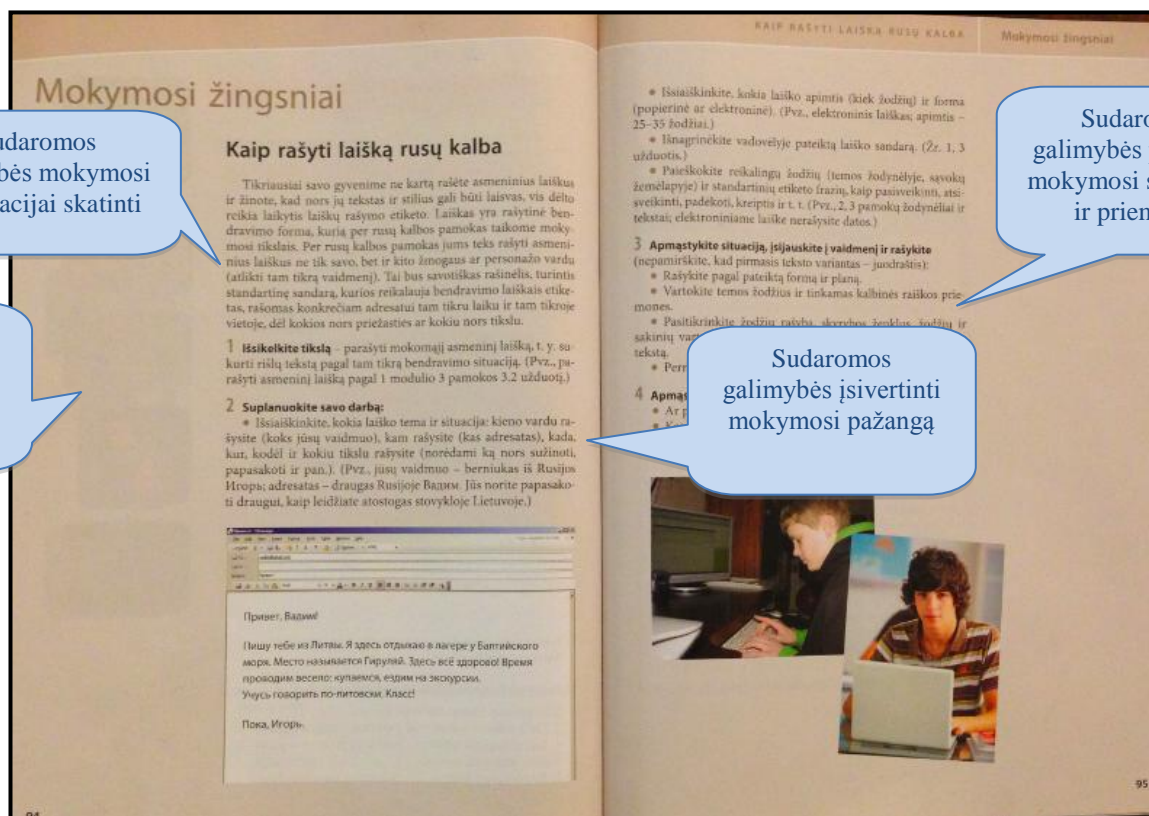
Parašas:

Data:

Kadangi bendrosiomis ir dalykinėmis kompetencijomis nusakomi gana dideli, ilgalaikiai ugdymo tikslai, nėra taip paprasta ir visada patogų vertinti vadovėlio medžiagą: pateikiamus tekstus, užduotis ir kt., kaip žingsnius šių ilgalaikių ugdymo tikslų įgyvendinimo link. Vienos užduotys yra sukurtos pagal kompetencijų aprašų modelius, todėl jose galima aptikti visus ar beveik visus tam tikrų kompetencijų sudėtinius elementus aprašytus per pagrindinius gebėjimus. Žemiau pateikiamas užduoties vertinimo atsižvelgiant į mokėjimo mokytis kompetenciją pavyzdys:

*11 pavyzdys*

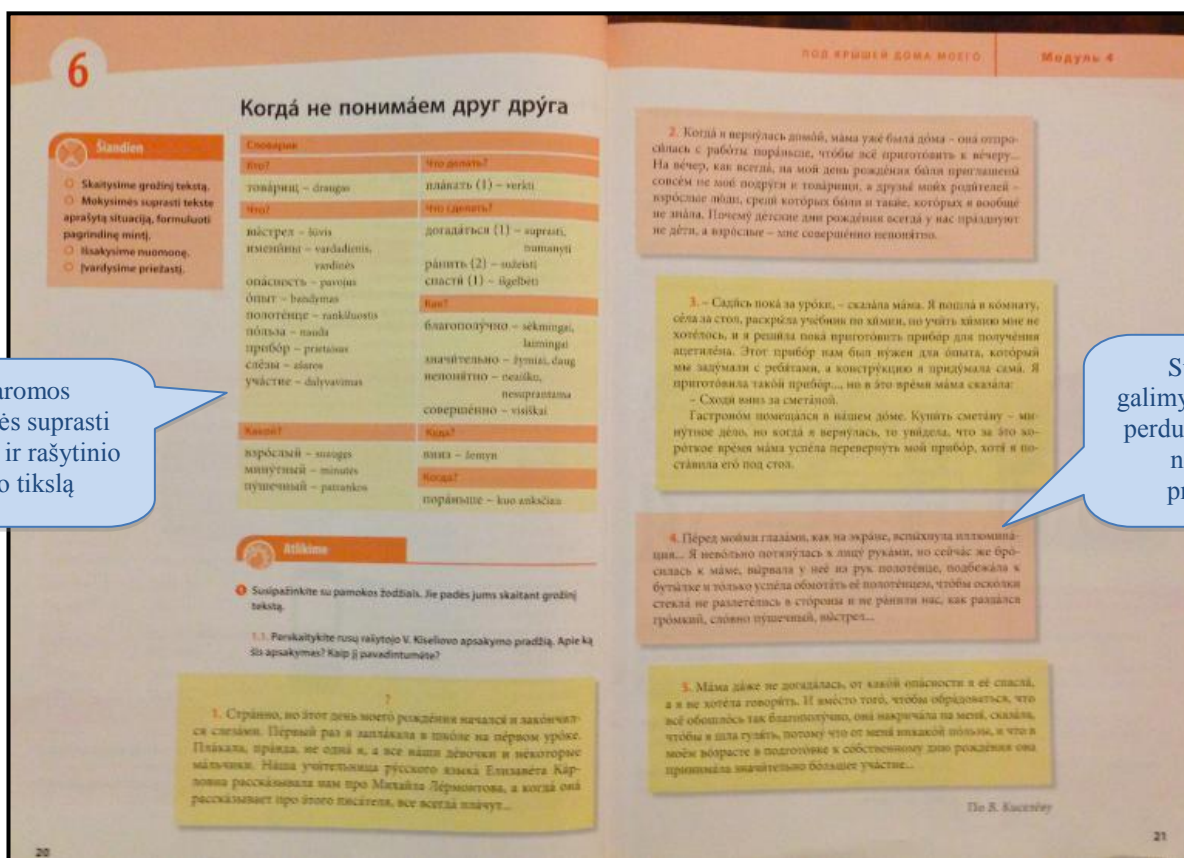
Pavadinimas: **В добрый путь!**  
Autorius (-iai): **J. Brazauskienė ir D. Bučienė**  
Dalykas: **rusų kalbos vadovėlis. Pirmoji knyga**  
Klasė: **trečiaiji mokymosi metai**



Žemiau pateikiamas užduočių vertinimo atsižvelgiant į komunikavimo kompetenciją pavyzdys:

12 pavyzdys

Pavadinimas: **В добрый путь!**  
 Autorius (-iai): **J. Brazauskienė ir D. Bučienė**  
 Dalykas: **rusų kalbos vadovėlis. Antroji knyga**  
 Klasė: **trečioji mokymosi metai**



Sudaromos galimybės suprasti sakinio ir rašytinio teksto tikslą

Sudaromos galimybės suprasti ir perduoti žodinius ir nežodinius pranešimus

1.3. Skaitydami tekstą suformuluokite kiekvienos pastraipos pagrindinę mintį.

ДАВАРТИ РАБЕРЭНСЦІ (СШАЎІЎКІНІ)	
Jungtukas • Союз	
Пачэму? (Kodėl?)	... потому что
Як? (Kaip?)	... так как
Чаму? (Kam?)	... чтобы
Чмо? (Ką?)	... что

Sudaromos galimybės rinkti, interpretuoti ir vertinti informaciją

1. Pabaikite sakinius teksto žodžiais.

- На уроке русского языка девочка плакала, потому что ...
- Мама отпраялась с работы, чтобы ...
- Девочка пошла в свою комнату, так как ...
- Девочка приготовила прибор, чтобы ...
- Вернувшись из магазина, девочка испугалась, потому что ...
- Она обмотала бутылку полотенцем, чтобы ...
- Мама накричала на дочку, так как ...
- Мама велела девочке идти гулять, потому что ...

2.1. Parinkite sakiniams klausimus.

2.2. Kokio jungtuko trūksta?

- Девочка хотела, ... на её день рождения пришли её друзья.
- Девочке было грустно, ... родители пригласили на её день рождения своих знакомых.
- Учить уроки девочка не хотела, ... у неё было плохое настроение.
- Девочка приготовила прибор, ... сделать опыты по химии.
- Девочка пошла в гастроном, ... купить сметану.
- Прибор взорвался, ... мама его перевернула.
- Девочка поняла, ... поскольку стекла могут поранить маму.
- Мама рассердилась, ... дочка не помогла ей готовиться к дню рождения.

2.3. Pariskaitykite apsakymo herojų žodžius. Ką apie tai manote? Pradėkite taip:

- Я думаю, что ...
- «...на мой день рождения была приглашена совсем не мои подруги и товарищи, а друзья моих родителей – зарекомендованные, среди которых были и такие, которых я вообще не знала.»
- «...я решила пока приготовить прибор для получения ацетилена. Этот прибор нам был нужен для опыта, который мы задумали с ребятами, а конструировать я придумала сама.»
- «И вместо того, чтобы радоваться, что всё обошлось так благополучно, она накричала на меня...»

Sudaromos galimybės socialinių reiškinių refleksijai ir kritiniam vertinimui



Šią pamoką išmokote

- 1 Sugalvokite klausimų pagal tekstą ir paklauskite vieni kitų ratu (1-ąjį klausimą).
- 2 Pasirinkite kurį nors įvykį (pvz., mergaitė grįžta namo; mamos prašymas; mama supykė), vukurkite ir suvaidinkite pagal jį dialogą. Įsivaizduokite, kad mergaitė nusprendė į gimtadienį pakviesti savo draugus. Kokį kvietimą ji paralytų?
- 3 Kas, jūsų manymu, nutiko toliau? Paralytų keis sakinius.

- Suformuluoti pagrindinę teksto mintį.
- Pasakyti įvykio priežastį ir išreikšti ją sudetiniu sakiniu su jungtukais *потому что, так как, чтобы*.
- Nurodyti tikslą ir išreikšti jį sudetiniu sakiniu su jungtuku *чтобы*.
- Išsakyti savo nuomonę sudetiniu sakiniu su jungtuku *потому что*.

Žemiau pateikiamas užduočių vertinimo atsižvelgiant į asmeninę kompetenciją pavyzdys:

13 pavyzdys

Pavadinimas: **Muzika**  
 Autorius (-iai): **R. Malikėnienė**  
 Dalykas: **muzikos vadovėlis**  
 Klasė: **7 klasė**

**2**

**Noriu dainuoti**

Kaip dainuojant taisyklingai kvėpuoti? Kas jums padeda sukelti geresnių rezultatų, kodėl kartais būna sunku dainuoti? Žmogaus balsas yra garsas, kurį žmogus skleidžia, kai dainuoja, kalba, rėkia ar juokiasi. Dainininkų balsas – tarsi muzikos instrumentas. Karštesnio žmogaus **balso tembras** yra savitas, nepaaiškinamas, tačiau ne kiekvienam lemia tapti dainininku. Vien įtinio balso nepakanka, jo nepakeisi ir nemusipirkši muzikos instrumentų parduotuvėje. Balsą išlavinti ir išpuolekti turime patys. Net puikiu duomenų turintis žmogus mokosi taisyklingai formuoti savo balsą. Atkakliai ir samoningai dirbant, įvaldžius kvėpavimo techniką, galima pasiekti labai gerų rezultatų.

Kvėpavimas yra dainavimo pagrindas. Dainuojant reikia kvėpuoti laisvai, be pastangų. Kaklo raumenys turi būti neįtempti. Stengiamasi, kad garsas būtų natūralus, laisvas, skambus. Svarbu ne tik taisyklingai kvėpuoti, bet ir tinkamai iškvėpti. Ne mažiau svarbų vaidmenį gomurio ir liežuvio padėtis.

Dainavimas – viso organizmo veikla. Kai dainuojama netaisyklingai, kai atliekami per sunkūs, per aukšto ar per žemo diapazono kūriniai, galima pakenkti balso stygomis. Muzikuojant reikia susilaikyti, nevada atsipalaiduoti, negalima rodyti įsairių grimasų, alkityris, klasės draugai irgi neturėtų blaškyti dainuojančiųjų dėmesio.

2.1. Irena Adičevičiūtė ir Eugenijus Vaitiekaitis

2.2. Vytautas Juozapaitis

2.3. Eduardas Komarov, Virgilijus Noreika ir Vladimieras Prudnikovas

**2.4. Sgautė Štomytė**

**PAKARTOKITE** 1 skyrius

**Taj dainu**

Grąžius balso tembro reikia ne tik dainininkams. Net 90 % jaunų profesijų žmonių – aktorijų vaidinams, mokytoms, televizijos ir radijo laidų vedėjams, aktoriams, choristams – svarbi turėti malonias tembro, stiprų, išvairintą, raiškų ir įtaigų balsą. Balso tembra formuoti praveria raumenų stiprinimo pratimai. Mokykite atidžiai tokią pratimą sodrum balsui lavinti.

Atsigulkite skersai lovos ant nugars, kad pečių būtų prie lovos krašto, o kaktos ir galva kabėtų ant kėlikite galvą suklytin, įtempkite kaklo raumenis, pabandykite 10 sekundžių, tada lėtai mūnėkite galvą į priekinę poziciją. Kartokite 15 kartų. Pradima atlikti 4 kartus po 3-5 sekundes tris kartus per dieną.

**Pažalvokite ir padarykite**

1. Pateikite pavyzdžių, kurių dainininkų balsai jums patinka. Paaiškinkite, kodėl.
2. Pasiūdykite savo patirtimi, kaip reikia taisyklingai formuoti balsą.
3. Prieiminkite, kaip prisijūrus nustalėjusio savo balso diapazone, atlikite balso lavinimo pratimus ir nustatykite, ar jūsų balso diapazonas nepakito.
4. Atlikite šiuos balso formavimo pratimus, kruopščiai taisyklingai.
  - Stenkitės visus balsus dainuoti vienodu tempu.

2.4. Sgautė Štomytė

2.5. Sgautė Štomytė

2.6. Sgautė Štomytė

2.7. Sgautė Štomytė

11

Sudaromos galimybės pažinti save, priimti iššūkius ir atsakingai veikti

Sudaromos galimybės laikytis sveiko gyvenimo principų, saugiai elgtis (medžiaga skatina teigiamą požiūrį į savo intelektą ir sugebėjimus)

Sudaromos galimybės aptarti savo tapatybę (suvokti save kaip laisvą, atsakingą asmenį)

Žemiau pateikiamas užduočių vertinimo atsižvelgiant į socialinę kompetenciją pavyzdys:

14 pavyzdys

Pavadinimas: **В добрый путь!**  
Autorius (-iai): **J. Brazauskienė ir D. Bučienė**  
Dalykas: **rusų kalbos vadovėlis. Pirmoji knyga**  
Klasė: **trečiai mokymosi metai**



Sudaromos galimybės pažinti ir saugoti šalies ir pasaulio gamtos bei kultūros paveldą.

Sudaromos galimybės atsakingai atlikti pareigas.

Sudaromos galimybės konstruktyviai bendradarbiauti (medžiaga skatina būti bendruomenės nariais, rūpintis kitais, norėti būti reikalingiems priimti sprendimus).

Sudaromos galimybės socialinių reiškinių refleksijai ir kritiniam vertinimui

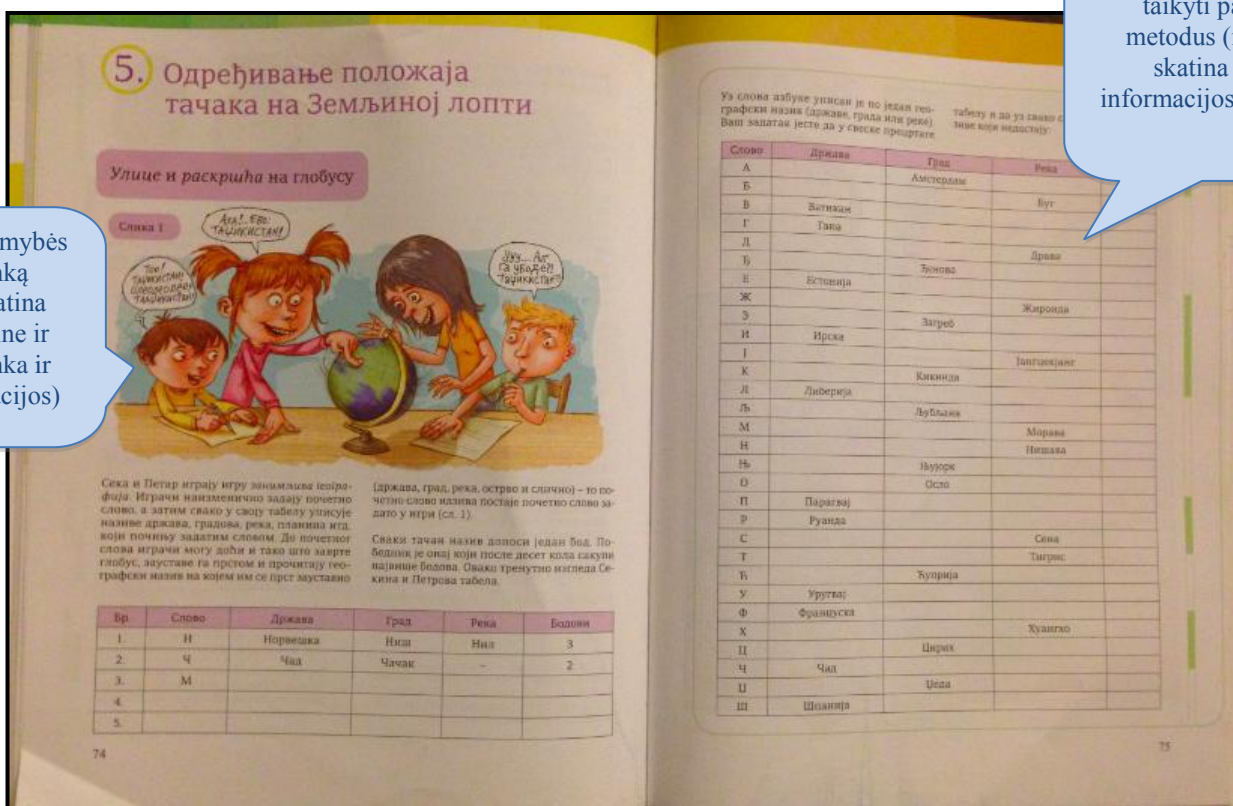
Sudaromos galimybės inicijuoti ir įgyvendinti įvairias veiklas bendruomenėje

Kitos užduotys yra sukurtos taip, jog tik tam tikras kiekis atskirų užduočių galėtų apimti vieną ar kelis kurios nors kompetencijos elementus, tačiau per tam tikrą laikotarpį būtų apimami visi tos kompetencijos sudėtiniai elementai.

Žemiau pateikiamas užduočių vertinimo atsižvelgiant į pažinimo kompetenciją pavyzdys:

15 pavyzdys

Pavadinimas: **Картографија**  
 Autorius (-iai): **M. Tadih**  
 Dalykas: **geografija**  
 Šalis: **Serbija**



Sudaromos galimybės pažinti aplinką (medžiaga skatina domėtis gamtine ir socialine aplinka ir ieškoti informacijos)

Sudaromos galimybės taikyti pažinimo metodus (medžiaga skatina ieškoti informacijos, atsakymų)

## Naudota literatūra

1. Beek, E. van (2009). *Teaching strategies in learning material*. Utrecht. CLU.
2. *Bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių turinio vertinimo aprašas*, patvirtintas 2012 m. sausio 6 d. Ugdymo plėtotės centro direktoriaus įsakymu Nr. VK-14.
3. Birgelytė, A., Cibulskaitė N. ir kt. (2012). *Vadovėlių ir kitos mokymosi medžiagos pritaikymo kompetencijoms ugdyti metodinės rekomendacijos*. Vilnius: Ugdymo plėtotės centras.
4. Dall’Alba, G., Walsh, E., Bowden, J., Martin, E., Masters, G., Ramsden, P., Stephanou, A. (1993). Textbook treatments and students’ understanding of acceleration. *Journal of Research in Science Teaching*, 30(7), 621–635.
5. *Evaluation Criteria of the Best European Schoolbook Awards* (2014). [Žiūrėta 2014-01-19]. Prieiga per internetą: <http://www.schoolbookawards.org/evaluation-criteria.html>
6. *Guidelines for Approval of Textbooks* (2006). Ontario Ministry of Education. [Žiūrėta 2014-01-19]. Prieiga per internetą: <http://www.edu.gov.on.ca/trilliumlist/guide.pdf>
7. Jašinauskas, L. (2013). *Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklos vadovėlio sampratos kaita (1990-2012). Istorija. Mokslo darbai*, 1. P. 48-57. [Žiūrėta 2014-01-19]. Prieiga per internetą: [http://www.istorijoszurnalas.lt/index.php?option=com\\_content&view=article&id=483&Itemid=464](http://www.istorijoszurnalas.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=483&Itemid=464)
8. Leacock, T. L., & Nesbit, J. C. (2007). A Framework for Evaluating the Quality of Multimedia Learning Resources. *Educational Technology & Society*, 10 (2). P. 44-59.
9. *Lietuvos pradinio ir pagrindinio ugdymo Bendrosios programos (2008)*. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
10. *Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas* (2011). Valstybės žinios. 2011, Nr. 38-1804.
11. Mahmood, K. (2011). *Standardization of textbook evaluation criteria through development of quality textbook indicators*. [Žiūrėta 2014-01-19]. Prieiga per internetą: [http://piqc.edu.pk/casestudies/Dr\\_Khalid\\_Mahmood\\_Standardization\\_of\\_Textbook\\_Evaluation\\_Criteria\\_Through\\_Development\\_of\\_Quality\\_Textbook\\_Indicators\\_Education\\_Quality\\_Case\\_Study\\_PIOC.pdf](http://piqc.edu.pk/casestudies/Dr_Khalid_Mahmood_Standardization_of_Textbook_Evaluation_Criteria_Through_Development_of_Quality_Textbook_Indicators_Education_Quality_Case_Study_PIOC.pdf)
12. MERLOT (2000). *Evaluation criteria for peer reviews of MERLOT learning resources*. [Žiūrėta 2014-01-25]. Prieiga per internetą: [http://taste.merlot.org/catalog/peer\\_review/eval\\_criteria.htm](http://taste.merlot.org/catalog/peer_review/eval_criteria.htm).
13. Mikk, J. (2000). *Textbook: Research and Writing*. Frankfurt am Main: Peter Lang.
14. Nesbit, J., Belfer, K., Leacock, T. (2014). *Learning Object Review Instrument. User Manual*. [Žiūrėta 2014-01-19]. Prieiga per internetą: <http://www.transplantedgoose.net/gradstudies/educ892/LORI1.5.pdf>
15. Nogova, M., Huttova, J. (2006). Process of Development and Testing of Textbook Evaluation Criteria in Slovakia. *Caught in the Web or lost in the textbooks? Eighth International Conference on Learning and Educational Media*.
16. Reints, A. (2002). A framework for assessing quality of learning materials. *New Educational Media and Textbooks*. Stockholm: Stockholm Institute of Education Press.
17. Reints, A., Wilkens, H. J. (2009). Evaluating the quality of textbooks from the perspective of the learning process. *Local, National and Transnational Identities in Textbooks and Educational Media*. Santiago de Compostela: IARTEM.

18. Sanger, M. J., Greenbowe, T. J. (1999). An analysis of college chemistry textbooks as sources of misconceptions and errors in electrochemistry. *Journal of Chemistry Education*, 76(6), 853–860.
19. Squires, D., Preece, J. (1999). Predicting quality in educational software: Evaluating for learning, usability and the synergy between them. *Interacting with Computers*, 11, 467–483.
20. Tholey, M., Rijlaarsdam, G. (2002). A heuristic model for the evaluation of textbooks. *New Educational Media and Textbooks*. Stockholm: IARTEM.
21. Valverde, G., Bianchi, L. J., Wolfe, R. G., Schmidt, W. H., & Houang, R. T. (2002). *According to the Book – Using Timss to Investigate the Translation of Policy Into Practice Through the World of Textbooks*. Springer.
22. Wilkens, H. J. (2011). Textbook approval systems and the Program for International Assessment (PISA) results: A preliminary analysis. *IARTEM e-Journal*, Volume 4, No 2, 63-74.
23. Zimmerman, B. J. (1998). Self-fulfilling cycles of academic regulation. *Self-regulated learning: From teaching to self-reflective practice*. New York: Guilford.